

TARTU ÜLIKOOL

Sotsiaalteaduste valdkond

Ühiskonnateaduste instituut

Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni õppekava

Laura Köidam

**Tartu Ülikooli ajakirjanduse ja kommunikatsiooni eriala tudengite erialase
orientatsiooni muutumine stuudiumi käigus**

Bakalaureusetöö

Juhendaja: Halliki Harro-Loit, PhD

Kaasjuhendaja: Eleri Lõhmus, MA

Tartu 2020

SISUKORD

SISSEJUHATUS	4
1. TEOREETILISED JA EMPIIRILISED LÄHTEKOHAD	6
1.1. Erialane ja õppekava alane orientatsioon.....	7
1.2. Varasemad empiirilised uuringud	10
1.2.1. Ajakirjandustudengite erialast orientatsiooni mõjutavad tegurid varasemates uuringutes	12
1.3. Ajakirjanduse- ja kommunikatsioonihariduse seos erialase orientatsiooni kujunemisega	17
2. TÖÖ EESMÄRK JA UURIMISKÜSIMUSED	18
3. MEETOD JA VALIM.....	19
3.1. Valim	19
3.2. Uurimismeetod.....	20
3.3. Meetodi kriitika.....	21
4. UURIMISTULEMUSED.....	23
4.1. Motivaatorid eriala valikul.....	24
4.2. Selgelt määratletud erialane orientatsioon	26
4.3. Ebamäärase erialase orienteerituse selginemine stuudiumi käigus, tugev õppekava orientatsioon.....	30
4.4. Selge erialase orientatsiooni nõrgenemine	33
4.5. Domineeriv õppekava orientatsioon, nõrk või keskmine erialane orientatsioon	35
4.6. Õpirefleksioon	38
5. JÄRELDUSED JA DISKUSSIOON	39
KOKKUVÕTE	45
SUMMARY	47

KASUTATUD KIRJANDUS	49
LISAD	52
Lisa 1. Fookusgrupi intervjuuküsimused.	52
Lisa 2. Vastajate orientatsioonide analüüsimise tabel.....	53
Lihthitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks	64

SISSEJUHATUS

Tartu Ülikooli ajakirjanduse ja kommunikatsiooni erialal on bakalaureuseastmes võimalik valida kahe õppesuuna, ajakirjanduse ja kommunikatsiooni, vahel. Mind huvitas, millistest teguritest sõltuvalt kujuneb või muutub ajakirjanduse ja kommunikatsiooni eriala üliõpilaste erialane orientatsioon stuudiumi käigus.

Valisin teemaks Tartu Ülikooli ajakirjanduse ja kommunikatsiooni tudengite erialase orientatsiooni uurimise, kuna kuulsin õpingute jooksul palju, et tudengid kahtlevad valitud peaja/või kõrvalerialas. Ka Mellado ja Scherman (2017) on oma uuringus välja toonud, et empiirilised uuringud ei ole tõestanud seda, et ajakirjandustudengid soovivad kindlasti tulevikus ajakirjanikena töötada. Uuringust (Mellado, Scherman, 2017) selgus hoopis, et iga järgnev aasta bakalaureuse kraadiõppe programmis suurendas tõenäosust, et õppiija on rohkem huvitatud suhtekorraldusest ning õppe- ja teadustööst, mitte ajakirjandusest. Soovisin teada saada, mis põhjustel üliõpilaste soovid muutuvad ning millega muutused seotud on. Lisaks soovisin uurida seda, kuidas toetab Tartu Ülikooli ajakirjanduse ja kommunikatsiooni õpe õppijate erialase orienteerituse kujunemist.

Tööturg muutub järjest paindlikumaks ning ameti ja eriala vahelised seosed nõrgenevad, seega on oluline uurida, milline ja kui tugev on erialane orienteeritus ajakirjanduse ja kommunikatsiooni üliõpilaste seas. Erialase orientatsiooni kujunemise uurimine on oluline ka ülikooli ja õppejõudude jaoks – õppejõud ning laiemalt õppeasutused näevad vaeva, et kujundada oma aineid selliseks, et kõik õppijad saaksid sellest maksimumi. Seetõttu võib minu töö tulemustest ehk profiilide kujunemisest olla abi ka õppejõududele ning õppekava koostajatele.

Erialase orientatsiooni puhul uurisin Tartu Ülikooli tudengitelt teadmisi eriala kohta enne ülikooli, ülikoolis õpitut, arusaamade muutumist ning sellega seoses ka motivatsiooni muutumist. Siinkohal on vajalik mainida ka seda, et Tartu Ülikooli tudengid ei kandideeri konkreetselt ajakirjanduse erialale – kommunikatsiooni või ajakirjanduse peaeriala kõrvale on võimalik valida ka mõni muu kõrvaleriala ning valik toimub erinevatel õppekavadel erineval ajahetkel.

Tartu Ülikoolis on varem uuritud, miks on töötavad ajakirjanikud vahetanud ametit (Loigo, 2017), ajakirjanduse ja kommunikatsiooni erialade õppimise motiive Tallinna ja Tartu Ülikooli

bakalaureuseastme tudengite seas (Tamme, 2016) ning ka Eesti ajakirjandustudengite arvamust ajakirjaniku elukutsest ning nende ootuseid tulevasele tööle (Lendok, 2012). Rahvusvaheliselt on enamus ajakirjanduse ja kommunikatsiooni tudengite motivatsiooni, motiive ja ootuseid uurinud teadustööd läbi viidud kvantitatiivsete standardiseeritud küsitlusmeetoditega. Minu töö on läbi viidud kvalitatiivsete meetoditega ning kasutatud on fookusgrupi intervjuusid. Kvalitatiivse meetodi kasutamine töös annab sügavama sissevaate, aga ei võimalda teha üldistusi. Küll aga võimaldab kvalitatiivne meetod otsida mustreid ning nende põhjal kujundada õpilaste erialase orienteerituse profiilid. Empiirilise materjali kogumine oli ajakriitiline, kuid vaatamata sellele on kogutud materjal töö põhiväärtuseks.

Bakalaureusetöö pakub ülevaate Tartu Ülikooli ajakirjanduse ja kommunikatsiooni 3. kursuse tudengite eriala valiku põhjustest ja erialase orientatsiooni kujunemisest stuudiumi vältel, kuid ei tee siiski laiapõhjalisi üldistusi väikese (18 intervjuueeritavat) valimi tõttu. Töö on jaotatud viieks osaks: teoreetilised ja empiirilised lähtekohad, töö eesmärk ja uurimisküsimused, meetod ja valim, uurimistulemused ning järeldused ja diskussioon. Bakalaureusetöö põhirõhk oli intervjuude tegemisel ning nende analüüsimisel, et selgitada välja orientatsiooni profiilid. Töö teooria osa põhjal formuleerisin fookusgrupi intervjuu küsimused.

1. TEOREETILISED JA EMPIIRILISED LÄHTEKOHAD

Töö teoreetiliste ja empiiriliste lähtekohtade peatükk on jaotatud kolmeks alapeatükiks – erialane ja õppekava alane orientatsioon, varasemad empiirilised uuringud ning ajakirjanduse- ja kommunikatsioonihariduse seos erialase orientatsiooni kujunemisega.

Varasemate empiiriliste uuringute peatükis on välja toodud varasemaid rahvusvahelisi ajakirjandusharidust puudutavad uuringuid ning üliõpilastööde tulemusi. Peaaegu kõikides uuringutes on ajakirjandustudengite uurimiseks kasutatud kvantitatiivseid standardiseeritud küsitlusi. Sellisel lähenemisviisil on oma piirang – eeldatakse, et tudengite reflektiivsus on analüüsimiseks piisav.

Kasutan töös erialase orienteerituse mõistet. Gerber, Wittekind, Grote ja Staffelbach (2009) on öelnud, et erialase orientatsiooni alla loetakse suundumusi ja käitumisviise, mis väljendavad inimese soovi asuda tööle mõnel konkreetsel ametikohal. Nii suundumused kui ka käitumisviisid mõjutavad inimese otsustusprotsesse seoses tööalaste valikutega (*ibid.*).

Viimastel aastakümnetel on kogu maailmas märgatavalt tõusnud kraadi omavate ajakirjanike arv (Hanusch jt, 2015: 142). See on äratanud üha suuremat teaduslikku huvi uskumusel, et „ajakirjandusharidus põlistab või muudab kutsealaseid tavasid ja kujundab ajakirjanike arusaamu meedia rollist ja funktsioonist“ (Gaunt, 1992). Ajakirjandustudengite kaasamine uuringusse võimaldab uurida tulevasi ajakirjanikke väga varajases staadiumis andes ülevaate sellest, kuidas ülikooli haridus nende seisukohti kujundab (Hanusch jt, 2015: 143). Ülikoolihariduse roll ajakirjanike koolitamisel on tekitanud küll laia arutelu, kuid ajakirjandusüliõpilaste ettekujutusi kaasavaid uuringuid on vähe (Mellado ja Scherman, 2017: 2137).

Rahvusvaheliselt on ajakirjanduse ja kommunikatsiooni üliõpilaste hoiakuid, pädevusi, motivatsiooni ning ootuseid erialale uuritud alates 1980. aastast. Mõned uuringud väidavad, et ajakirjandusharidusel on suur mõju õppijate vaadetele, suhtumisele ja nende tulevasele tööle (Hanusch jt, 2015; Mellado ja Scherman, 2017), kuid teised autorid näevad vähe seost (Bjornsen, Hovden, Ottosen, 2007; Hanna ja Sanders, 2007). Siinkohal on oluline mainida, et

kõik ajakirjandusharidust uurivad uuringud keskenduvad just ajakirjanduse suuna uurimisele ehk uuringud on tugevalt kallutatud just ajakirjandushariduse poole.

1.1. Erialane ja õppekava alane orientatsioon

Erialane orienteeritus hõlmab endas trende ja käitumisi, mis väljendavad inimese soovi asuda tööle või rakendada ennast konkreetset ametikohal ning koos mõjutavad need orientatsioonid inimese otsustusprotsessi eriala valikul (Gerber, Wittekind, Grote ja Staffebach, 2009). Kui inimene ütleb, et tal on „amet“, tähistab see inimest, kellel on haridus konkreetset valdkonnas.

Erialane orientatsioon konkreetse ameti kohta hõlmab paljusid tegureid, sealhulgas isiklik motivatsioon ja soov tööd teha (Wiroterat, 2013). See eeldab põhjalikku arusaamist selle kohta, mida see töö nõuab ning töökohale omaste väärtuste ja põhimõtete omaksvõttu (*ibid.*). Inimene, kes on konkreetse töö või karjääri osas jõudnud eelnimetatud mõistmise tasemele, on omandanud kõrge erialase teadlikkuse, mis hõlmab endas kujundatud piltide, uskumuste, ideede, tunnete ja lähenemisviiside süsteemi (Oleg jt, 2011). Selles mõttes on kutsealane teadlikkus muutuja, mis meelitab paljusid teadlasi nii haridus- kui ka regulatiivsest valdkonnast tänu oma tänu oma potentsiaalile parandada inimese teadmiste ja oskuste taset viisil, mis mõjutab ka positiivset erialast arengut (Wiroterat, 2013).

Erialast orienteeritust peetakse üheks määravaks teguriks, mis suunab isikute isiklike valikuid (Lami ja Mile, 2013, viidatud Algadheeb, 2015 kaudu). Teisisõnu võib öelda, et kui inimene kirjeldab oma erialast orientatsiooni, kirjeldab ta tegelikult oma iseloomu (Algadheeb, 2015: 14). Furåker (2020: 16) on öelnud, et „erialane orientatsioon ja tööhoiakud on mõisted, mis viitavad inimese ja tema töö või töösuhte vahelistele subjektiivsetele mõõtmetele ning hõlmavad kontseptsioone, teadmisi, uskumusi, tundeid ja hinnanguid töö või selle erinevate aspektide kohta“.

Erialase orienteerituse suunamine peaks algama koolikeskkonnas, kuna see tõstab õppijate teadlikkust erinevate töökohtade olemasolust ning aitab õppija jaoks välja selgitada kõige sobivamad töökohad (Millosi, 2013).

Veel on Furåker (2020) oma uuringus välja toonud, et orientatsiooni mõjutavad erinevad põhjused, miks inimesed üldse tööl käivad, töötamine hästi ja palju ning töökesksus ehk tähtsus inimese jaoks. Furåker ja Håkansson (2020) on välja toonud mõiste tööle pühendumine (*work commitment*). See kirjeldab töötajate pühendumist organisatsioonile, mille heaks nad töötavad

(*ibid.*). Põhiidee kirjeldab seda, kuidas töötajad käituvad olukorras, kus nad ei ole rahul organisatsiooniga, millega nad seotud on – nad kas lahkuvad või üritavad midagi parandada (Furåker ja Håkansson, 2020: 125). Küll aga võib olla töötaja pühendunud hoopis oma ametile või erialale, mitte tööandjale (Furåker ja Håkansson, 2020: 26). Tööle pühendumisel on veel kaks alajaotust – mitterahaline tööle pühendumine (*non-financial work commitment*), mis tähendab, et isikul on soov ametikohale vaatamata rahalisest tasust ning teine alajaotus, kus inimesed töötavad, kuna nad leiavad, et see on nende kohustus või nad vajavad tööd vaid ära elatumiseks (Furåker ja Håkansson, 2020).

Palju uuringutes selgitatakse, kuidas ja kas pühendumine organisatsioonile on seotud töötingimustega, kuid need erinevad sageli tööga seotud omadustest (Furåker ja Håkansson, 2020: 10). Uuringust selgus, et erinevad töö kvaliteedi, tööga rahulolu ning töötajate ja juhtimissuhete näitajad on tugevalt seotud vastajate toetusega organisatsioonile, kus nad töötavad (*ibid.*). Näis, et rolli mängis ka üldine olukord tööturul – näiteks optimism teiste töövõimaluste ees vähendab pühendumist organisatsioonile (*ibid.*).

Algadheeb (2015) on oma uurimuse teoreetilises osas välja toonud orientatsiooni kategooriad. Kategooriateks olid näiteks teaduslane orientatsioon, kirjanduslane orientatsioon, sotsiaalne orientatsioon jne. Igat orientatsiooni hindas Algadheeb (2015) järjepidevalt ja orientatsiooni peeti kõrgeks, kui hinne ületas keskmist. Minu töö kontekstis osutuvad hinnatavateks orientatsiooni kategooriateks hoopis eriala valiku põhjused; hoiakud eriala ja õppimise suhtes; teadmised õppekava kohta enne ülikooli; refleksioon ülikoolis õpitu kohta; arusaamade muutumine stuudiumi ajal; õpimotivatsioon; pea- ja kõrvaleriala valik ning selle muutmise põhjused; arvamus tööturu ning ameti kohta.

Küll aga on paljudes ajakirjandushariduse teadusuuringutes peamiseks küsimuseks, kas ülikooliharidus mõjutab ajakirjandustudengite mõtlemist valitud elukutse üle (Hanusch ja Mellado, 2013: 1160). Siinkohal tuleb juttu erialasest identiteedist, millel on palju mõõtmeid (Nygren ja Stigbrand, 2014). Erialasel identiteedil on sisemine mõõde – inimese endasse vaatamine ning hindamine, millised väärtused, pädevused ja iseloomuomadused on üksikisiku jaoks olulised (Nygren ja Stigbrand, 2014: 843). Lisaks on identiteedil ka väline mõõde – tegemist on identiteediga seotud küsimustega seoses teiste rühmadega ehk kuidas inimene identifitseerib end seoses teise grupi või ühiskonnaga (*ibid.*). Ajakirjanike jaoks on see seotud

erialaste rollidega publiku, allikate, omanike, poliitiliste süsteemide ja ühiskonnaga üldiselt (*ibid.*).

Nagy (2008, viidatud Algadheeb, 2015 kaudu) uuringu tulemusel on täiendavalt kindlaks tehtud tegurid, mis mõjutavad õppijate erialaseid suundumusi. Nende tegurite seas on inimese veendumused oma tulevase eriala sotsiaalsest olemusest; inimese isiklikud omadused, võimed ja oskused; erialane teadlikkus ja teadmised, mida õppiija ülikoolist omandab ning ootused tulevasele tööle (*ibid.*). Skinner, Gasher ja Compton (2009) tõid välja, et ka uued meedia tootmise ja edastamise tehnoloogiad mõjutavad ajakirjanike praktikaid ja erialast orientatsiooni.

Kui eeldada, et ajakirjandusharidusel on oluline roll tulevaste ajakirjanduslike väärtuste, hoiakute ja veendumuste kirjeldamisel, siis tegelikult järeldub, et tudengite professionaalsed vaated on kraadiõppe lõpus erinevad võrreldes sellega, mis nad olid alguses (*ibid.*). Hanuschi ja Mellado (2013: 1169) uuringust selgus, et mida pikemalt on tudengid õppinud ajakirjandust, seda tõenäolisemalt soovivad nad tulevikus asuda n-ö valvekoera rolli.

Kõrgkoolid vastutavad õppijate spetsiifiliste oskuste arendamise eest – näiteks valitud karjääri nõuetele vastavusse viimise eest (*ibid.*). Erialast orientatsiooni mõjutavaid tegureid on palju ja need erinevad sõltuvalt indiviidist ning mitmesugusest sotsiaalsest ja majanduslikust survest, mille tõttu võivad inimesed valida ühe töö või karjääri teise asemel (Algadheeb, 2015: 14). Erialase orientatsiooni kujundamise põhieesmärk koolis on aidata õppijatel aru saada ja väärtustada töö olemust ning kutseala valikut, pädevuste olulisust ning abistada õppijaid nende huvide ja annetega seotud ametikohtade uurimisel ja analüüsimisel (Baumgardner, 1956: 307).

Minu töö kontekstis on erialane orientatsioon seotud nn õppekava alase orientatsiooniga, kuivõrd Tartu Ülikooli ajakirjanduse ja kommunikatsiooni õppekava sisaldab kahte erialasuunda ja lisaks üldiseid ühiskonna ja kommunikatsioonialaseid õppeaineid. Spreckelmeyer, Domer ja Carswell (2020: 99) on õppekava orienteerituse määratlenud kui „koolide kalduvuse rõhutada kutseteooria ja praktika teatavaid aspekte ning edastada neid hariduslikke tendentse vastavatele lõpetajatele“. Õppekava orientatsioon on selgitatud kui konkreetse kooli suundumust välja kuulutada üldine filosoofia (Spreckelmeyer, Domer ja Carswell, 2020: 100). Hariduse erinevate programmide suundumusi iseloomustab viis, kuidas nad määratlevad teadmisi, mis toetavad seda konkreetset ametit ja suunavad konkreetse

praktiseerija missiooni (*ibid.*). Tõlgendades õppekava orientatsiooni kontseptsiooni ajakirjanduse ja kommunikatsiooni õppekava kontekstis, saab öelda, et ajakirjanduse eriala puhul on õppekava alane orientatsioon süntees akadeemilisest sotsiaalteaduslikust haridusest ja praktilisest reporteritööst koos reporteritöö jaoks vajalike oskuste õpetamisega. Kommunikatsiooni eriala puhul on õppekava orientatsioon üldisem, vähem seotud konkreetse ameti juurde kuuluvate oskustega.

Seega, kuna ma analüüsin üliõpilaste erialase orientatsioon kujunemist enne ülikooli asumist ja bakalaureuseõpingute käigus, on mõistlik sünteesida erialase orientatsiooni kontseptsioon õppekava orientatsiooni teooriaga. Kuna ma analüüsin oma töös ka erialase orientatsiooni tugevust, kasutan Furåker ja Håkanssoni (2020) tööle orienteerituse, töökesksuse ja tööle pühendumise (*work commitment*) kontseptsioone. Erialane orienteeritus peab olema seotud mitte ainult inimese sooviga üldse tööd saada, vaid ka sellega, et nad saavad töötada palju ning hästi (Furåker ja Håkansson, 2020: 23). Täieliku mõistena tähendab töökesksus seda, kui oluline on töö isiku elus, kuid samas suhteline mõõde puudutab selle olulisust muude elu mõõtmete, näiteks perekonna, vaba aja veetmise ja religiooni suhtes (Furåker ja Håkansson, 2020: 39). Töökesksus on üldine suhtumine töö olulisusse ning selle kontseptsioon ei ole seotud ühegi konkreetse ameti või töökohaga (*ibid.*). Küll aga on viimastel aastakümnetel olnud uuringute keskmis ka töökesksuse tähtsuse (*decline in work centrality*) väidetav langus (Bjarnason ja Håkansson, 2020: 37). Peamiselt räägitakse sellest, et millenniumite generatsiooni seas ei ole niivõrd fookuses töö tähtsus, vaid mõeldakse rohkem sellele, kuidas eraldada töö ning eraelu selliselt, et üks teist ei mõjutaks (*ibid.*).

Kasutan mõistet õppekava orientatsioon enda töös, et analüüsida ajakirjanduse ja kommunikatsiooni eriala orientatsiooni seost töö, õppimise ja muude tegevuste kesksust üliõpilaste puhul. Pühendumus professionile ajakirjanduse ja kommunikatsiooni eriala kontekstis võimaldab küsida, kas ja kuivõrd üliõpilaste erialane orientatsioon on seotud mingi sellele erialale omase ülesande või ameti spetsiifikaga.

1.2. Varasemad empiirilised uuringud

Peatükis toon välja eelnevate uuringute uurimisküsimused ning tulemused, mis puudutavad ajakirjandustudengite väärtushinnanguid ning erialast orientatsiooni. Varasemate empiiriliste uuringute peatükis on välja toodud tulemusi Tartu Ülikooli tudengite töödest ja rahvusvahelistest uuringutest, mille põhjal koostas in süvaintervjuu küsimused.

Erialase orientatsiooni ja sellega seotud väärtushinnangute uurimisküsimused varasemates empiirilistes uuringutes keskendusid peamiselt arusaamade muutumisele õpingute jooksul. Väärtushinnangute alla kuuluvad motivatsioon ajakirjanduse õppimiseks, ootused tulevasele tööle ning ajakirjandustudengite väärtused ja ideaalid.

Erinevate uuringute uurimisküsimustes oli kahte suunda: üks, mis keskendus konkreetset ajakirjandusharidusele (Hanusch jt, 2015; Mellado ja Sherman, 2017; Mellado jt, 2013; Nygren, Degtereva ja Pavlikova, 2010) ning teine, kus toodi võrdlusesse ka avalikud suhted või ka poliitika ja äri (Nygren ja Stigbrand, 2014; Alkazemi, Al Nashmi ja Wanta, 2017). Ajakirjandusüliõpilasi puudutavate uuringute puhul eristuvad need, kus uuriti kitsamalt ajakirjanduse erialaga seotud õppijaid, nende motivatsiooni ja motiive eriala õppimiseks ning ootuseid tulevasele tööle. Siinkohal on veelkord vajalik välja tuua see, et kasutatud uuringutest enamus keskendub just ajakirjandustudengitele ehk võib öelda, et uuringud on tugevalt ajakirjanduse poole kaldu.

Varasemates uuringutes määratleti ajakirjandustudengeid erinevalt. Hanuschi jt (2015) ning Mellado jt (2013) tehtud uuringutes määratleti ajakirjanduse tudengid avalik-õiguslike ja eraülikoolide ajakirjanduse või kommunikatsiooni kraadiõppe üliõpilasteks. Ka Nygreni, Degtereva ja Pavlikova (2010) uuringus määratleti rootsi ja vene ajakirjandustudengid meedia ja kommunikatsiooni üliõpilasteks. Nygreni ja Stigbrani (2014) uuringus on õppijaid määratletud kui ajakirjandustudengeid ning ei ole täpsustatud, missuguse suunitlusega õppekavad on. Mellado ja Schermani (2017) uuringusse kaasati erineva suunaga ülikoole – mõned neid valmistasid tudengeid ette massimeedias uudiste tootmiseks, teised kaldusid aga pigem avalike suhete ja reklaamiga seotud sisu tootmisele ja levitamisele. Uuringutes ei ole välja toodud, kas ja missugusel ajahetkel õppekavasisene spetsialiseerumine toimus. Üldiselt aga võib öelda, et teooria osas kasutatud varasemates uuringutes käsitleti ajakirjandusharidust osana meedia ja kommunikatsiooni haridusest.

Suur hulk järgnevas peatükis väljatoodud uurimisküsimusi olid suunatud tuleviku kujutamisele. Nagu ka sissejuhatuses mainitud, võimaldab ajakirjandusüliõpilaste orientatsiooni uurimine karjääri väga varajases staadiumis ehk ülikooliõpingute alguses välja selgitada selle, kuidas ülikooli kogemus nende seisukohti kujundab (Hanusch jt, 2015).

Valitud varasemad empiirilised uuringud on minu töö kontekstis relevantssed, kuna minu eesmärk oli nende põhjal kujundada uurimisküsimused, mille kaudu saaks võimalikult hea ülevaate intervjueeritavate tudengite mõtetest ning erialasest orientatsioonist. Siinkohal ei mängi niivõrd suurt rolli see, et kõikidesse käsitletud varasematesse uuringutesse ei ole kaasatud Tartu Ülikooli ajakirjandustudengeid, kuna oluline oli teooria põhjal formuleerida võimalikult täpsed uurimisküsimused.

1.2.1. Ajakirjandustudengite erialast orientatsiooni mõjutavad tegurid varasemates uuringutes

Ajakirjanduse õppimise motivaatoreid uurisid Hanusch jt (2015), Nygren ja Stigbrand (2014) ja Degtereva jt (2010). Hanusch jt (2015) uurimisküsimus oli „Mis on peamine põhjus, miks sa soovid ajakirjanikuks saada?“ ning tudengid pidid valima ühe 12st etteantud valikust. Nygreni ja Stigbrandi (2014) uuringus pidid tudengid aga hindama sama küsimust 5-palli skaalal 14 etteantud motivaatori põhjal. Seega ühes uuringus pidid tudengid välja tooma vaid ühe, peamise põhjuse, teises aga järjestama ka teisi enda jaoks olulisi põhjuseid.

Hanuschi jt (2015) uuringu tulemused näitasid, et kõige enam väljendatud motivaator õppimiseks oli see, et tudengitele meeldis ajakirjandus, kui amet. Teine enim valitud motivaator oli õppijate väide, et nad on andekad või neile meeldib kirjutada (Hanusch jt, 2015). Vähem nimetati motivaatoriks soovi kohtuda uute inimestega, soovi reisida ning fakti, et nad ei saanud teisele soovitud erialale sisse (*ibid.*). Nygreni ja Stigbrandi (2014) uuringus taandati ajakirjanikuks saamise motiivid kolmeks mõõtmeks. Need olid sotsiaalne reform (vabadus ja demokraatia; ebaõiglusega võitlemine; valvekoera roll ning avalikus debatis osalemine), raha ja staatus (kõrge palk, tuntuks saamine ning kõrge staatuse omamine) ning eneseväljendus (põnevate inimestega töötamine, reisimine ja loominguline töö) (Nygren ja Stigbrand, 2014). Peamiste motivaatoritena toodi Nygreni ja Stigbrandi (2014) uuringus kokkuvõtlikult välja töötamine põnevate subjektidega, loovus ning kohtumine uute inimestega. Degtereva jt (2010) uuringus nimetati peamiseks ajakirjanduse valimise põhjuseks nii vene kui rootsi tudengite seas, et see on huvitav. Vene tudengid nimetasid põhjusena ka selle, et amet on kasulik ning see aitab neil tuntuks saada.

Tamme (2016: 35) töö kvalitatiivse uuringu tulemustes selgus, et TÜ ja TLÜ tudengid tegid erialavaliku otsuse vastavalt sellele, mis tundus kõige huvitavam. Üks vastajatest oli motivaatorina nimetanud ka perekonna eeskuju (*ibid.*). Kvantitatiivse uuringu tulemustest

selgus, et TÜ tudengid valisid eriala ka selle maine, asukoha ja vastuvõtu tingimuste põhjal (Tamme 2016). Veel nimetati põhjusena eelnevat kokkupuudet sama valdkonnaga, mis tekitas huvi just ajakirjanduse ja kommunikatsiooni erialale õppima tulla (*ibid.*).

Mellado ja Scherman (2017) uurimisküsimustesse kuulus küsimus, mis uuris, kas nad soovivad töötada ajakirjanduse ja massimeedia, avalike suhete, reklaaminduse, õpetamise ja teadustöö või hoopis mõnel muul alal. See tundub küll loogiline, et ajakirjandustudengid soovivad töötada ajakirjanikena, kuid empiirilised uuringud ei ole seda tõestanud (Mellado, Scherman, 2017). Töökoha eelistust küsiti tudengitelt nii nende õpingute alguses, kui ka lõpus, seega selgusid uuringus ka üliõpilaste soovide muutused. Hanusch jt (2015) uurimisküsimus oli järgnev: „Kui sa saad valida, siis missugusel kommunikatsiooni alal soovid sa töötada kogu oma professionaalse karjääri jooksul?“. Vastustena olid antud tudengitele valikud uudistoimetuse, pehmete uudiste või meelelahutustoimetuse, õpetamise ja teadustöö või avalikud suhted (Hanusch jt, 2015).

Mellado ja Schermani (2017) uuringust selgus, et iga järgnev aasta bakalaureuse kraadiõppe programmis suurendas tõenäosust, et õppiija on rohkem huvitatud suhtekorraldusest ning õppe- ja teadustööst, mitte ajakirjandusest. Lisaks selgus, et naised töötavad ebatõenäolisemalt ajakirjanduses ning nende huvi suhtekorralduse vastu õpingute jooksul tõuseb (*ibid.*). Veel tõid Mellado ja Scherman (2017) välja, et kõrge professionaalse motivatsiooni tase on pöördvõrdeliselt seotud huviga töötada väljaspool ajakirjandust ja kommunikatsiooni. Hanuschi jt (2015) uuringust selgus samuti motivatsiooni ning huvide muutus – õpingute lõpus soovis uudistetoimetuses töötada 14,9% vähem õppijaid võrreldes õpingute alustamisega. Muutused orientatsioonis on enamasti seotud õppijate plaanidega töötada väljaspool ajakirjandust (*ibid.*).

Ka Degteva, Nygreni ja Pavlikova (2010) uuringus küsiti tudengitelt „Missugusel ajakirjandusalal sa töötada soovid“, kus samuti anti neile vastusevariandid, kuid selle küsimuse vastamiseks pidid nad valima erinevate žanride vahel (näiteks kultuur, äri, poliitika jne). Tulemustest selgus, et nii vene kui rootsi ajakirjandustudengid kavatsevad pühenduda peamiselt kultuurile (Degteva, Nygren ja Pavlikova, 2010). Rootsi ajakirjandustudengid on valmis aktiivselt kajastama ka poliitilisi uudiseid, mis erineb vene tudengitest (*ibid.*). Selle tulemuse seletus võib olla see, et riigi ühiskondlike muutuste tunnistajatena (või kõrvalseisjatena)

mõistavad vene tudengid, kui keeruline võib olla sõltumatus – eriti, kui karjääris kavatsetakse pühenduda poliitilisele ajakirjandusele (*Ibid*).

Kõik eeltoodud uurimisküsimused nõudsid tudengitelt konkreetsete valikute tegemist. Mellado ja Schermani (2017) ning Hanuschi (2015) uurimisküsimuse varjatud eeldus oli see, et kõik tudengid soovivad nende pakutud aladest vähemalt ühel tulevikus tööle asuda. Degteva, Nygreni ja Pavlikova (2010) uuringut ei saa aga Mellado ja Schermani (2017) ning Hanuschi jt (2017) uuringuga võrrelda, kuna selles uurimisküsimuses oli eeldus, et tudengid soovivad kindlasti just ajakirjanduses töötada ning neilt küsiti konkreetse žanri eelistuse kohta.

Mellado ja Schermani (2017) uuringu analüüse tehes tuli välja suur muutus ka tudengite eelistustes. 73,2% esimese kursuse tudengeid olid kindlad, et nad soovivad töötada ajakirjanduses, kuid viienda aasta lõpuks oli see arv kukkunud 50% (Mellado ja Scherman, 2017). Samuti ka suhtekorraldusega – kui esimesel aastal soovis suhtekorralduse tööd peale õpingute lõpetamist teha 11% vastanutest, siis õpingute lõpuks soovis seda vaid 23,3% (*ibid.*).

Ka Lendok (2012) on oma magistritöös välja toonud, et 23% Tartu Ülikooli ajakirjanduse ja kommunikatsiooni magistrantidest ei ole kindlad, kas nad ka pärast õpingute lõpetamist ajakirjanikuna töötada tahavad. Ka bakalaureuseõppe tudengitest 43% ei ole kindlad, et soovivad sel alal tööle asuda (*ibid.*).

Lisaks tuli välja, et tudengid, kelle töömotivatsioon põhines tööturvalisusel, töötavad suurema tõenäosusega avalikes suhetes (Mellado ja Scherman, 2017). Kõrge kutsealase motivatsiooniga õppijate puhul oli olukord aga vastupidine – kutsealase huvi suurenemisel huvi suhtekorralduse vastu väheneb (*ibid.*). Seevastu on üliõpilaste isikliku arengu motivaatoritel märkimisväärne ning samuti ka negatiivne seos nende huviga õpetamise ja teadustöö vahel. Seega – mida suurem on tudengi motivatsioon isikliku arengu vastu, seda vähem huvitub ta õppe- ja teadustööst ning huvi ajakirjanikutöö vastu suureneb (*ibid.*).

Hanusch jt (2015) leidsid, et kuna ajakirjandus mängib olulist rolli sotsiaalsete muutuste kujundamisel, siis lähimineküsimused võisid kaasa aidata tudengite selgemate vaadete tekkele.

Hanusch jt (2015) uurisid tudengite ootuseid tulevasele tööle uurimisküsimusega „Missugused on tudengite ootused tulevikutööle?“. Ootuseid tulevasele tööle uurisid ka Nygren ja Stigbrand (2014). Hanusch jt (2015) lasid õppijatel reastada 16 tööga seotud omadust, alustades nende

jaoks kõige tähtsamast. Valitavate omaduste seas olid näiteks: toetavad kolleegid, võimalus aidata inimesi, autonoomsus jne.

Hanuschi jt (2015) analüüsi 12 viimase punkti põhjal selgus neljamõõtmeline lahendus õppijate tööootustest. Esimene mõõde kirjeldas kollegiaalsust (Hanusch jt, 2015). See sisaldas õppijate ootusi töökaaslaste osas, kes lihtsustaks nende tööd ning toetust nii töökaaslastelt kui ka juhendajatelt, kes nende võimeid hindaks (*ibid.*). Teine mõõde – avalik teenistus – kirjeldas faktoreid nagu näiteks väärtusliku töö omamine, mis on ühiskonnale vajalik ning võimalus muuta avalikku arvamust ning aidata inimesi (*ibid.*). Kolmas mõõde kirjeldas karjääris edenemist. See sisaldas tudengite vaateid karjääri tegemisel, võimalust spetsialiseeritumaks arenguks ning autonoomia omamist. Neljas mõõde kirjeldas rahalist poolt, mille alla kuulusid palk ning lisasoodustused töökohal (*ibid.*). Hanuschi jt (2015) uuringu tulemused näitasid, et tudengid hindasid tööootuste järjestamisel kõige kõrgemalt punkte, mis kirjeldasid nende saavutusi ajakirjanduses – karjääriredelil tõusmine, prestiiž ning autonoomia või spetsialiseerumine. Nygreni ja Stigbrandi (2014) uuringus oli kõige kõrgemalt hinnatud aga eneseväljendus ning teisel kohal oli sotsiaalne reform.

Ajakirjandustudengite väärtuseid ja ideaale puudutavad uurimisküsimused olid peaaegu kõikides uurimustes erinevalt formuleeritud. Nygreni ja Stigbrand (2014) uurisid tudengitelt nende ajakirjanduslike ideaalide ja väärtuste kohta ning võrdlesid tulemuste sarnasusi ja erinevusi erinevate meediasüsteemide vahel.

Tulemustes panid Nygren ja Stigbrand (2014) kokku neljamõõtmelise lahenduse. Esimene mõõde kirjeldas õpetamist, kuhu kuulusid: uute ideede edendamine; erinevate arvamuste esitamine; avalikkuse harimine ning kultuuridevahelise mõistmise toetamine (Nygren ja Stigbrand, 2014). Teine mõõde kirjeldas meelelahutust ning selle alla kuulusid: avalikkuse meelelahutamine; meediaettevõtete heaolu tagamine ja avaliku arvamuse kujundamine (*ibid.*). Kolmas mõõde oli vaatlemine, mille alla kuulusid neutraalsus ajakirjanikuna ning erihuvidest kõrval seismine (*ibid.*). Neljas ehk viimane mõõde oli kriitilisus: ebaõigluse kritiseerimine; tõe rääkimine isegi siis, kui tagajärjed on keerulised ning mõjukate uurimine/jälgimine (*ibid.*). Ka Degtereva jt (2010) uuringus osalenud tudengid nõustasid, et ajakirjanike ülesanne ei ole teenida riigi- ega poliitilisi huve, vaid jälgida võimulolijaid. Samas tuli Degtereva jt (2010) uuringus osalenud rootsi tudengite vastustest välja, et nende jaoks on tähtis osa ajakirjandusest ka meelelahutus, millega vene tudengid ei nõustunud. Veel selgus Degtereva jt (2010)

uuringust, et rootsi ajakirjandustudengite jaoks on teisel kohal ajakirjanduse roll pakkuda avaliku diskussiooni kõlapinda.

Mellado jt (2013) uuringus oli ajakirjanduslikke ideaale ja väärtuseid uuriv uurimisküsimus järgmine: „Missugusena näevad ajakirjandustudengid enda rolli?“. Analüüsi jäänud 18 lõpliku valiku põhjal selgus samuti neljamõõtmeline lahendus tudengite enesetaju ajakirjanduse rollidest ühiskonnas (Mellado jt, 2013). Neid rolle saab tõlgendada kodanikukeskse, lojaalse, valvekoera ning tarbijakeskse rollina (*ibid.*). Uuringus osalenud seitsme riigi tudengid valisid kõige tähtsama rollina kodanikukesksuse, mille puhul on kõige tähtsam avaldada informatsiooni, mida kodanikud teadma peaksid (*ibid.*). Tudengite seas oli kõrgelt hinnatud ka valvekoera roll (*ibid.*).

Degteva, Nygreni ja Pavlikova (2010) uuringus küsiti tudengitelt peale ajakirjandusliku žanri eelistuse küsimust „Miks sa soovid töötada nimetatud alal?“. Nii rootsi kui vene tudengid mainisid peamiselt, et soovivad ajakirjandusest töötada, kuna see on huvitav (*ibid.*). Küll aga avaldus ka teisi põhjuseid – vene tudengid mainisid, et ajakirjandus on tasuv amet ning lisaks mainiti, et tänu sellele ametile saavad nad tuntuks (*ibid.*). Rootsi tudengite seas mainisid tuntuks saamist ja tasuvust aga väga vähesed vastanud tudengitest, peamiselt mainiti seda, et töö ise on tähtis, huvitav ning väljakutsuv (*ibid.*). Alkazemi, Al Nashmi ja Wanta (2017) uurimisküsimus oli „Mille poolest erinevad Kuiveidi massikommunikatsiooni tudengid teiste erialade tudengitest?.

Veel uuriti Nygreni ja Stigbrandi (2014) uuringus ametialast identiteeti. Uurimisküsimus oli järgnev: „Kuidas määratlevad õppijad ametialast identiteeti pädevuste ja iseloomuomaduste osas?“. Selle uurimisküsimuse vastamiseks pidid tudengid reastama 12 erinevat iseloomuomadust ja oskust, mis on nende arvates ajakirjanikuks olemisel tähtsad.

Tulemustest selgus, et kõige olulisemad pädevused ajakirjanikul olid kõikide õppijate jaoks samad – hea ajakirjanik peab oskama kuulata, olema loov, peab jutustama lugu (nii kirjalikult kui suuliselt), omama teadmisi ühiskonna kohta ning olema tõhus (Nygren ja Stigbrand, 2014). Ka tehnoloogilised ja reklaamilised oskused on tudengite meelest tähtsad, kuid mitte nii tähtsad, kui nimetatud põhioskused (*ibid.*). Ajakirjaniku oluliste iseloomuomaduste osas olid erinevused suuremad. Kõige olulisemateks tunnusteks pidasid tudengid uudishimu, täpsust, põhjalikkust ja siirust (*ibid.*). Muid isikuomadusi nagu hea välimus, võlu, külalislahkus ja uute kontaktide loomise võime, hinnati riikide lõikes aga väga erinevalt (*ibid.*).

1.3. Ajakirjanduse- ja kommunikatsioonihariduse seos erialase orientatsiooni kujunemisega

Professionaalset haridust peetakse oluliseks professionaalsuse kujundamise osaks (Freidson, 2001). Haridus on elukutse keskne osa (Nygren, Degtereva, Pavlikova, 2010; Tumber ja Prentoulis, 2005), seega on tähtis uurida ajakirjandusharidust ning seda, missugune mõju ajakirjandusharidusel tudengitele on.

Tihti peale uurivad teadlased ka lõimitud ajakirjandus- ja kommunikatsiooniharidust vaid ajakirjanduse suunalt – kommunikatsiooniõpe ja selle sisu jääb tahaplaanile, kuna programmid on keerulised ning samas eeldatakse, et kommunikatsioonioskused ja ajakirjandus on omavahel niivõrd seotud. Ühelt poolt on ajakirjandusprogrammides leitud konsensus – tüpoloogiad on vähem või rohkem keskendunud tasakaalu leidmisele oskuste ja konteksti vahel (Deuze, 2001: 7). Teisalt ei ole jõutud kokkuleppele, kumb nendest suundadest on tähtsam, aga samal ajal on kõik uued loodavad programmid just oskuste põhised (*ibid.*).

Koondumine, multimeediapraktikad, blogide tekkimine ning kasvavad reklaamihuvid on mõned olulistest muudatustest, mida kogu maailma meediasfääris praegu täheldada saame (Nygren, Degtereva, Pavlikova, 2010: 113). See mõjutab ka ajakirjanike ametialast identiteeti ja tulevasi ajakirjanikke, kes praegu ajakirjandust õpivad (*ibid.*). Vaatamata paljudest sisulistest muutustest ajakirjanduses, on ajakirjanduse olemus siiski samaks jäänud (Voinea ja Negrea, 2017). Seda seetõttu, et ajakirjandus ei ole lihtsalt kanal või informatiivne tugi – see on teadus, tegevuste kogum teabe kogumiseks, töötlemiseks ja levitamiseks (*ibid.*). Veel on Voinea ja Negrea (2017) öelnud, et ajakirjandus informeerib, mitte ei hari – see hõlmab endas kõiki tehnoloogilisi muudatusi ning assimileerib neid, et saada veelgi võimsamaks ja tugevamaks.

Pidevalt on arutletud selle üle, kas ajakirjandus on n-ö käsitöö või võib seda pidada selliseks traditsiooniliseks elukutseks nagu meditsiin ja õigus (Tumber ja Prentoulis, 2005), kus ametit peetakse enamaks, kui lihtsalt ametiks (Nygren, Degtereva, Pavlikova, 2010: 115).

Siiski on Nygren, Degtereva ja Pavlikova (2010) öelnud, et ajakirjandust ei saa täielikult elukutseks pidada, kuna meedias end väljendavatelt inimestelt täieliku seadustamise nõudmine oleks sõnavabaduse vastane.

2. TÖÖ EESMÄRK JA UURIMISKÜSIMUSED

Töö eesmärk oli uurida:

- 1) Tartu Ülikooli ajakirjanduse ja kommunikatsiooni eriala üliõpilaste erialase orientatsiooni kujunemist ja muutumist stuudiumi käigus;
- 2) missugune on Tartu Ülikooli ajakirjanduse ja kommunikatsiooni õppekava valinud tudengite õpikogemus;
- 3) ajakirjanduse ja kommunikatsiooni eriala valiku põhjuseid ja motive;
- 4) pea- ja kõrvaleriala vahetamise põhjuseid.

Uurimisküsimused

- 1) Mis oli ajakirjanduse ja kommunikatsiooni tudengite motive ülikooli õppima tulles?
 - 1a) Kui palju teadsid tudengid ajakirjanduse ja kommunikatsiooni eriala kohta enne õpingute alustamist?
- 2) Kuidas mõtestab tudeng ülikoolis õpitud? Mida on õppinud?
- 3) Kui tudeng on vahetanud õpingute jooksul peaeriala, siis mis põhjustel?
 - 3a) Kas ja kui võrd õppe sisu õpingu ajal eriala valikut mõjutab?
- 4) Kui võrd on üliõpilase arusaamad õpingute jooksul muutunud? Kuidas on see mõjutanud motivatsiooni?
- 5) Millisena kujutavad tudengid ette tööturgu, millesse nad peale õpingute lõpetamist sisenevad?

3. MEETOD JA VALIM

Bakalaureusetöös kasutasin kvalitatiivset uurimismeetodit. Kuna töö eesmärk on uurida, millistest teguritest sõltuvalt kujuneb või muutub ajakirjanduse ja kommunikatsiooni eriala üliõpilaste erialane orientatsiooni stuudiumi käigus, annab kvalitatiivne uurimismeetod sügavama sissevaate, kuid ei võimalda teha laialdast üldistust.

3.1. Valim

Bakalaureusetöö tarbeks viisin läbi mini-fookusgrupi intervjuud TÜ ajakirjanduse ja kommunikatsiooni eriala 3. kursuse tudengitega. Kokku viisin läbi 9 paarisintervjuud ning intervjuudes osales 18 tudengit. Intervjuud viisin läbi vahemikus 2019. aasta oktoober – 2020. aasta veebruar Tartu Ülikooli ühiskonnateaduste instituudis.

Enne intervjuud teavitasin õppijaid, et töös avaldan vaid soo ning kursuse, et intervjuueeritavad oleksid reflekteerimisel maksimaalselt ausad ja avatud.

Tabelis 1 on esitatud intervjuueeritud 3. kursuse tudengite pea- ja kõrvalerialavalikud ning pea- või kõrvaleriala muudatused. „Laiendatud ajakirjandus“ ning „laiendatud kommunikatsioon“ tabelis viitavad õppekavale, kus õppija on valinud sama kõrval- ja peaeriala ehk õpib vaid ühte eriala.

	Peaeriala	Kõrvaleriala	Pea- või/ja kõrvaleriala peale otsuste muutmist
Vastaja V1_K3	ajakirjandus	kommunikatsioon	laiendatud ajakirjandus
Vastaja V2_K3	kommunikatsioon	kommunikatsioon	-
Vastaja V3_K3	kommunikatsioon	kommunikatsioon	-
Vastaja V4_K3	ajakirjandus	ajakirjandus	kommunikatsioon+ajalugu
Vastaja V5_K3	kommunikatsioon	kommunikatsioon	-
Vastaja V6_K3	kommunikatsioon	kommunikatsioon	-
Vastaja V7_K3	ajakirjandus	riigiteadused	-
Vastaja V8_K3	ajakirjandus	ajakirjandus	laiendatud kommunikatsioon
Vastaja V9_K3	ajakirjandus	riigiteadused	-

Vastaja V10_K3	ajakirjandus	ajakirjandus	laiendatud kommunikatsioon
Vastaja V11_K3	ajakirjandus	kommunikatsioon	-
Vastaja V12_K3	kommunikatsioon	majandus	laiendatud kommunikatsioon
Vastaja V13_K3	ajakirjandus	kommunikatsioon	laiendatud kommunikatsioon
Vastaja V14_K3	ajakirjandus	kommunikatsioon	-
Vastaja V15_K3	kommunikatsioon	kommunikatsioon	-
Vastaja V16_K3	ajakirjandus	kommunikatsioon	laiendatud kommunikatsioon
Vastaja V17_K3	kommunikatsioon	majandus	-
Vastaja V18_K3	kommunikatsioon	majandus	-

Tabel 1. Intervjueeritud tudengite pea- ja kõrvaleriala valikud.

3.2. Uurimismeetod

Kasutasin bakalaureusetöös kvalitatiivset uurimismeetodit. Andmeid kogusin mini-fookusgrupi intervjuudega ning ühte mini-fookusgruppi kuulus 2 tudengit (edaspidi nimetan intervjuusid kaksikintervjuudeks). Fookusgrupi intervjuu on struktureeritud küsitluskava põhjal toimuv vestluslik rühmaintervjuu, millel on kindel, küllalt kitsas teemafookus ning eesmärk saavutada vestluses osalevate informantide omavaheline simulatsioon (Vihalemm, 2014).

Kaksikintervjuudes osalenud tudengid grupeerisin juhuslikult – ühte intervjuugruppi kuulusid tudengid, kellele sobis sama intervjuuaeg.

Andmete analüüsimiseks transkribeerisin intervjuud. Osa intervjuusid transkribeerisin käsitsi ning kasutasin ka veebipõhist kõnetuvastust (Alumäe, Tilk, Asadullah, 2018). Transkribeeritud intervjuudes märkisin tulenevalt teooriast ja intervjuudest analüüsi kategooriad. Kategooriad lõin vastavalt sellele, mida analüüsin õppijate erialase orientatsiooni hindamiseks ning need jagunesid järgmiselt: eriala valiku põhjused; hoiakud eriala ja õppimise suhtes; teadmised õppekava kohta enne ülikooli; refleksioon ülikoolis õpitu kohta; arusaamade muutumine stuudiumi ajal; õpimotivatsioon; pea- ja kõrvaleriala valik ning selle muutmise põhjused; arvamus tööturu ning ameti kohta. Intervjuud kategoriseerisin juhtumiülese ehk horisontaalse analüüsi meetodiga. Juhtumiülese analüüsi korral vaadeldakse korraga mitut juhtumit ehk selle

töö kontekstis kogusin kokku kõik konkreetse teema kohta käivad vastuste osad ning võrdlesin kõikide intervjuude lõikes (Kalmus, Masso, Linno, 2015).

Peale kategoriseerimist lõin orientatsioonide tabeli (Lisa 2). Tabelisse tõin kõikide vastajate puhul välja orientatsiooni kujunemise alguse; orientatsiooni kujunemise aja; orientatsiooni liigi – õppekava vs. erialane orientatsioon ning eneserefleksiooni tugevuse vastuste andmisel. Tabel andis parema ülevaate sellest, missugusel ajahetkel intervjuueeritud tudengite erialane orientatsioon kujunema hakkas ning samuti oli tabeli põhjal parem moodustada ka orientatsioonide ajatelge (leitav tulemuste peatükis). Tabeli koostamise eesmärk oli kujundada orientatsiooni profiilid, mis kirjeldaks ajakirjanduse ja kommunikatsiooni tudengite orientatsiooni selgust ja kujunemist.

Loodud profiilid kujundasid intervjuudes kogutud ja analüüsitud andmete põhjal. Intervjuude analüüsimisel kasutasin teooriast tuletatud kategooriaid: töö orientatsioon, pühendumine, õppekava orientatsioon ja erialane orientatsioon. Õppekava orientatsiooni puhul analüüsisin, kui palju tudengid õppeaineid kirjeldavalt ning mõtestavad. Erialast orienteeritust analüüsisin selle järgi, kui palju ja kuidas tudengid kirjeldavad eriala soovitud eriala ning miks see neile sobib. 18 intervjuueeritud tudengi vastustes oli näha küllastumist ehk intervjuudest oli võimalik teha järeldusi, missuguste orientatsiooni profiilidega tudengeid ajakirjanduse ja kommunikatsiooni õppekaval õpib. Loodud profiilid kirjeldavad erinevaid erialaseid orientatsioone, mis analüüsimise käigus kõige enam välja joonistusid.

3.3. Meetodi kriitika

Kuna intervjuueeritud on vaid 18 kolmanda kursuse tudengit, ei saa selle põhjal teha laiapõhjalisi üldistusi. Lisaks ei võimalda kvalitatiivne analüüs erinevaid tekste täpsetel alustel võrrelda (Kalmus, Lasso, Linno, 2015). Intervjuueeritavate valik oli juhuslik ning kaksikintervjuudes osalenud õppijate erialane orientatsioon ei olnud intervjuueerimise alguses selge. Siinkohal võib olla vastustes erinevust või ebakindlust ka erineva erialase orientatsiooni tõttu.

Veel loob kvalitatiivne sisuanalüüs uurijale võimaluse valikulise tõendusmaterjali kogumiseks, mis toimub sageli mitteteadlikult, uurijale meelepärase hüpoteeside kinnitamiseks, ning kunagi ei saa olla kindel, et seda ei ole juhtunud (*ibid.*). Ka Ole R. Holsti (1969) hoiatas uurijaid mitesüsteematiliste sisuanalüüsi läbiviimise katsete eest, mida ta nimetas „õngitsemiseks“ – info „püüdmiseks“ ilma enne läbimõeldud metodoloogilise plaanita (*ibid.*).

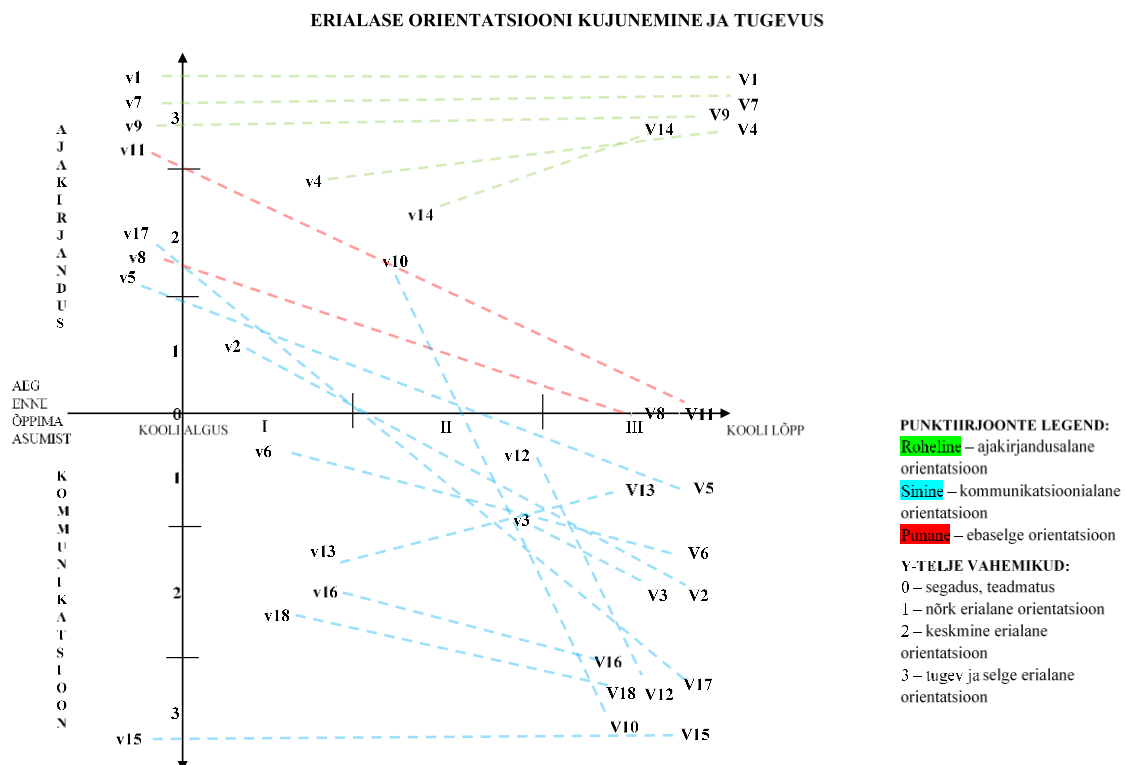
Horisontaalse fookusgrupi intervjuude sisuanalüüsi puhul tuleb arvestada, et arvamused sünnivad interaktsioonis ning sageli ei ole vastused terviklikud, vaid lühireaktsioonid teiste ütlustele (Vihalemm, 2014). Grupis võib tekkida kaskaadiefekt (Lindlof ja Taylor, 2002) – järgnevad arvamused tulenevad eelnevast, grupis tekib sageli uus idee või mõtestamise viis, mis ei ole osalejate mõtete-tõlgenduste summa (*ibid.*). Samuti võib olla keerukas tulemusi tõlgendada, kui tekib kajaefekt – mingi (juhuslik või konstrueeritud) väide muutub arutelu keskseks ning reageeritakse sellele (*ibid.*).

Töö meetodi kirjelduse peatükis mainisin, et kaksikintervjuude grupid lõin juhuslikult. Selliste juhuslike intervjuugruppide koostamise põhjal ei saa olla kindel, et see ei ole mõjutanud ka analüüsitulemusi. Näiteks võivad omavahel paremat mõju avaldada kaks tugeva erialase orienteeritusega tudengit või vastupidi.

4. UURIMISTULEMUSED

Uurimistulemuste peatükis on kirjeldatud nelja orientatsiooni profiili. Orientatsiooni profiilid selgusid süvaintervjuude analüüsimisel ning annavad ülevaate sellest, missuguse orientatsiooniga tudengid TÜ ajakirjanduse ja kommunikatsiooni erialal õpivad. Profiilid lõin teooria, intervjueeritud tudengite enesereflektiivsuse ning uurimisküsimuste põhjal. Intervjuude ning profiilide põhjal on võimalik analüüsida, kas loodud orientatsioonid aitavad tudengitel oma soove ja tulemusi saavutada või tekitavad segadust ja ebakindlust tööturule sisenemisel.

Esimeses alapeatükis kirjeldan motivaatoreid ajakirjanduse ja kommunikatsiooni eriala valiku tegemisel. Profiilide kirjeldused sisaldavad stuudiumi käigus toimunud muutuste kirjeldusi orientatsiooni erinevates aspektides. Lisapeatükina on uurimistulemuste peatükis ka õpirefleksioon, mis sisaldab vastajate hinnanguid kogu stuudiumile ja oma kogemustele.

Joonis 1: vastajate orientatsioonide kujunemise ajajoon.

Joonisel 1 on välja toodud kõikide vastajate erialase kujunemise algus ning orientatsiooni tugevus õpingute lõpuks. Y-teljel on mõlema eriala puhul välja toodud kolm vahemikku erialase orienteerituse tugevuse näitamiseks.

Jooniselt on näha, et intervjuueeritud tudengitest vaid 5 on õpingute lõpuks tugeva ajakirjanduslase orienteeritusega. Tugeva kommunikatsioonilase orienteeritusega tudengeid on 6. Üldine tendents ajakirjanduse ja kommunikatsiooni üliõpilaste seas on just kommunikatsioonilase orienteerituse poole kaldu. Lisaks on näha ka seda, et 6 vastanud õppijat on alguses olnud pigem ajakirjanduslase huviga, kuid õpingute lõpuks on kas segaduses (2 õppijat) või siiski kaldunud kommunikatsiooni poole.

Vastajad V10_K3, V11_K3 ja V12_K3 on joonistel kõige suuremate langustega. Samuti muutuvad ebaselgemaks V5_K3 ja V13_K3 orientatsioonid. Välja saab tuua selle, et üldiselt tudengitel, kelle erialane orientatsioon muutub ajakirjanduslaselt orientatsioonilt kommunikatsioonilasele orientatsioonile on tugevam õppekava alane orientatsioon. Samuti oli analüüsides märgata seda, et ajakirjandusele orienteeritud tudengite puhul on nii õppekava kui ka erialane orienteeritus tugevam ning selgem.

4.1. Motivaatorid eriala valikul

Vastajad V1_K3, V5_K3, V7_K3, V8_K3, V9_K3, V11_K3 ning V17_K3 kirjeldasid intervjuudes, et valisid ajakirjanduse ja kommunikatsiooni eriala, kuna leidsid, et soovivad ajakirjandust õppida. Vastaja V1_K3 kandideeris ajakirjanduse ja kommunikatsiooni erialale teist korda, kuna oli vahepeal alustanud õpinguid teisel erialal.

V1_K3: *No ma kandideerisin kaks korda, sest esimesel korral ma sain küll sisse, aga ma otsustasin millegi pärast, mulle endiselt arusaamatutel põhjustel, et ma tegelikult lähen juurat õppima. Ja siis ma sain aru, et hullult halb variant oli ja õnneks ma sain teist korda akadeemilisega sisse. [---] No mul on niimoodi, et minu vanemad on puhtaverelised humanitaarinimesed. Ma arvan, et minu idee minna juurat õppima.. nagu vaata, kui tavaliselt on see, et mäss vanemate vastu on see, et sa lähed kunstikooli, siis ma arvan, et see juurasse minemine oli minu mäss vanemate vastu.*

Eeltoodud tsitaat on näide selle kohta, kuidas tudeng on valinud esimese eriala mitte erialase orienteerituse vaid hoopis teiste faktorite ehk siinkohal vanemate tõttu. Teisel korral ehk

ajakirjanduse ja kommunikatsiooni erialale astudes tegi ta aga läbimõeldud valiku ning leidis, et soovib ajakirjanduses töötades ühiskonnas muutusi luua.

V1_K3: „aga siis ma mingi hetk sain aru, et see on tegelikult väga oluline osa ühiskondlikest protsessidest ja tegelikult võiks ju proovida sellest osa olla ja seda parandada“.

Sellega kirjeldas õppija ka töökesksuse ühte aspekti ehk suhtumist valitud erialasse.

Vastaja V7_K3 erineb teistest selles profiilis olijatest, kuna ta kirjeldas soovi ajakirjandust õppima tulla sellega, et oli väga huvitatud spordivaldkonnast. Siinkohal võib öelda, et vastaja jaoks oli n-ö juurdepääs või sissepääsu uks spordiajakirjandusse just ajakirjandusõpingute valik.

V7_K3: *Mul tekkis ajakirjanduse vastu huvi juba põhikooli lõpus äkki. No ma olen terve elu nagu sporti vaadanud ja mulle just pakkuski huvi selline spordiajakirjandus. Ja ma ideaalis mõtlesingi, et äge olekski just spordiajakirjandusse saada. Või noh, ajakirjandust õppida ja siis edasi minna spordiajakirjandust.*

Vastaja V10_K3 ja vastaja V6_K3 kirjeldasid erialavalikuprotsessis kaalutlemist kahe eriala vahel. Mõlemad vastajad kirjeldasid, et lõpuks tegid nad valiku siiski seetõttu, et leidsid, et see eriala võimaldab saada n-ö laiemad teadmised, mis võivad kasuks tulla ka paljudel teistel erialadel. Ka vastajad V2_K3, V3_K3, V4_K3, V12_K3, V13_K3 ning V18_K3 kirjeldasid erialavalikut sellega, et ajakirjanduse ja kommunikatsiooni eriala võiks nende meelest olla kõige kasulikum TÜ erialade loetelust. V13_K3 mainis TÜ valiku põhjusena ka seda, et soovis kodulinnast ära kolida.

V13_K3: *Mul oli ka võib-olla see, et ma tahtsin kodust välja kolida, et ma oleks muidu mugavustsooni jäänud. Mulle meeldib kogu aeg midagi uut proovida, keskkonda vahetada.*

Vastaja V14_K3 erineb teistest vastajatest selle poolest, et õppija soovis Tartu Ülikooli õppima tulla esmalt seetõttu, et tema kodukoht oli ühiskonnateaduste instituudi lähedal ning teisalt TÜ prestiiži tõttu. Eriala valis vastaja TÜ erialade loetelust põhjendusega, et see eriala tundus tema jaoks kõige põnevam ja sobivam ning lisaks õppis sama eriala ka tema lähisugulane. Veidi sarnaneb vastajale V14_K3 ka õppija V15_K3, kuna ka tema peamine motivaator õppekava valikul oli samuti TÜ prestiiž, kuid samas kirjeldas ta valikut ka sellega, et soovib saada kommunikatsioonialaseid teoreetilisi teadmisi. Prestiiži ja sobivaima valiku põhjal TÜ erialade

loetelust valis eriala ka vastaja V16_K3 ning kirjeldas samuti ka seda, et kuna kõik tema lähisugulased on Tartu Ülikoolis käinud, oli see kool talle n-ö ainuke valik.

V16_K3: *Jah, mul oli kindlasti prestiiž, sest et noh, ma enne ütlesin, et mu õde oli Tartu Ülikoolis õppinud ja mu ema ka. Ja mind on nagu lapsest saadik kasvatatud, et Tartu Ülikool on ainus Eestis olev ülikool.*

Intervjueeritud tudengite seas oli mitu õppijat, kes kirjeldasid, kuidas kujutavad end ette ajakirjanduses töötamas. Järgmistes alateemades on aga näha, et nende seas on mitmeid tudengeid, kes mõistsid õppimise ajal, et ajakirjandus ei ole siiski see ala, milles praktiseerima soovivad hakata. See näitab, et tegelikult ei ole tudengid enne õpingute algust teadlikud, mida see töö tegelikult kujutab. Samasugune tendents tuli välja ka ettekujutuses kommunikatsioonist – mitu tudengit kirjeldasid intervjuus, et rääkisid sisseastumisvestlusel ajakirjanduse suunast vaid seetõttu, et neil polnud ettekujutust, mis kommunikatsioonitöö tegelikult on.

Vastaja V1_K3: *..aga esimesel korral ma olin ikka vestlusvoorus ja seal ma mäletan, et ma ütlesin pooleldi sellepärast, et ma tahan ajakirjandust õppida, et mult ei hakataks kommunikatsiooni kohta küsima.*

Nagu peatüki alguses välja toodud vastaja V1_K3 tsitaadist järeldada saab, on neid tudengeid, kes ei vali õppekava vaid tugeva orientatsiooni tõttu, kõikidel õppekavadel.

4.2. Selgelt määratletud erialane orientatsioon

Seda profiili iseloomustavad tugev erialane ja õppekava orientatsioon, tööle pühendumine (*work commitment*), mitterahaline tööle pühendumine (*non-financial commitment*) ning sellesse profiili liigitub neli intervjueeritud tudengit – V1_K2, V4_K3, V7_K3, V9_K3 ning V15_K3. Loetletud tudengitel on selgelt määratletud õppekava alane orientatsioon ning tugev analüüs enesereflekteerimisel – õppijad teavad, mida nad soovivad saavutada; mida nad sellest ametist arvavad ning ootavad; hindavad oma valmisolekut tööturule sisenemiseks ning kirjeldavad oma hoiakuid õppimise suhtes. Kõik sellesse profiili kuuluvad tudengid on küll selge orientatsiooniga, aga neil on erinevusi erinevates kategooriates (nt õppimisalane, tööalane jne).

Nagu teoorias kirjeldatud, on õppekava orientatsioon üks tähtis osa erialasest orienteeritusest – õppekava orientatsioon rõhutab kutseteooria ja praktika teatavaid aspekte, mis iga lõpetaja

omandama peaks. Selge erialase orienteerituse profiilis kirjeldatud ajakirjandussuunaga tudengid on läbinud „Reporteritöö“ aine, mis on üks näide õppekava praktilisest aspektist. Ka tööturule sisenemise ees kirjeldavad kindla erialase orientatsiooniga tudengid suuremat enesekindlust. Nad leiavad, et praktilisi kogemusi on piisavalt, kuid kindlasti saavad veel kogemusi juurde siis, kui mõnes ettevõttes tööle hakkavad, mis kirjeldab veelkord tugevat erialast orientatsiooni.

Vastaja V1_K3 õppekava ja erialane orientatsioon hakkasid tugevamalt kujunema peale tudengi vahetusaastal käimist – siis tegi ta otsuse muuta oma algne õppekava valik ajakirjandus ja kommunikatsioon laiendatud ajakirjanduse õppekava suunale. Ta rääkis, et algselt oli ta teinud kommunikatsioonivaliku, kuna õppekavasid võrreldes tundus talle, et kommunikatsiooni suunas on mitmeid aineid, mis on ka ajakirjanikele väga arendavad ja tähtsad. See viitab tugevale õppekava ja ajakirjanduslasele orientatsioonile.

V1_K3: *siis ma sain aru, et ma tahan järgmine aasta juba tööle minna, noh, et kirjutada töö kõrvalt bakatööd, siis mul tegelikult ei ole seda aega, et käia 9 EAPses kommunikatsiooni praktikates, kui mind tegelikult absoluutselt ei huvita kommunikatsioon või noh, ma olen leidnud juba selle, mida ma teen. Ja siis ma sain aru, et oli väga tore seal kommunikatsiooni kõrvalerialas olla, sest ma sain sealt ühed kõige nauditavamad ained ülikoolis, aga ma valin nüüd tegelikult ikkagi ajakirjanduse laiendatult.*

Seega – ajakirjanduslase orientatsiooni tugevnemisel õpingute käigus tõusis ka õppija praktilise kogemuse saamise soov. Õppija tsitaadist on näha nii tugevat erialast kui ka õppekava alast orientatsiooni – ainult, et sisuliselt need ei kattu. Tudeng sai aru, et tal on eesmärkide saavutamisel õppekavaline takistus, mis ei laseks tal täielikult pühenduda erialasele orientatsioonile, seega tegi ta vastavalt sellele muutuseid.

Lisaks mainis vastaja, et tema ideaal tööturule sisenemisel on see, et tal kujuneb välja üks valdkond, milles ta end arendama hakkab ja selles spetsialiseerub (nt kultuur, majandus vms). Ka need näited kinnitavad veelkord väidet, et vastaja erialane ja õppekava orientatsioon on selge ja tugev.

Vastaja V7_K3 erineb teistest selles profiilis olijatest selle poolest, et ta kirjeldas soovi ajakirjandust õppima tulla sellega, et on väga huvitatud spordivaldkonnast. Siinkohal võib

öelda, et vastaja jaoks oli n-ö juurdepääs või sissepääsu uks spordiajakirjandusse just ajakirjandusõpingute valik.

V7_K3: *Mul tekkis ajakirjanduse vastu huvi juba põhikooli lõpus äkki. No ma olen terve elu nagu sporti vaadanud ja mulle just pakkuski huvi selline spordiajakirjandus. Ja ma ideaalis mõtlesingi, et äge olekski just spordiajakirjandusse saada. Või noh, ajakirjandust õppida ja siis edasi minna spordiajakirjandust.*

Õpingute lõpuks on V7_K3 huvi spordiajakirjanduse vastu endiselt suur ning on täiskohaga tööle asumas. Küll aga kirjeldas V7_K3, et viimasel aastal on õppimishuvi vähenenud – ta selgitas, et huvitavad erialased ained on läbi ning pigem soovib, et kool läbi oleks ja saaks töötamisele täielikult pühenduda. Sama kirjeldas ka vastaja V9_K3, kes leidis, et viimasel aastal on vähe huvitavaid aineid ning talle tundub, et need ei õpeta palju. See tähendab, et õppekava alane orientatsioon on õpingute lõpus mõlemal õppijal langema hakanud.

V9_K3: *No viimane aasta on ikka täiega mott maas. Ma tõesti ütlen, et ma tõesti ei viitsi üldse teha neid kooliasju. Kuigi neid ei ole tegelikult enam üldse palju, aga ma lihtsalt tunnen, et ma ei viitsi. Kuidagi see ei tekita enam mingit elevust, ma ei tunne otseselt, et ma saaks väga palju targemaks koolis käies, et võib-olla kõrvaleriala ained on praegu rohkem need, mis avardavad mu silmaringi, kuigi ma ei viitsi nendega ka tegeleda eriti.*

Tudeng rääkis intervjuus, kuidas ta oli enne õpingute alustamist mitmelt inimeselt kuulnud seda, kuidas mõningad ained õppekavas pidid väga raske olema.

V9_K3: *Ühel hetkel ma sain nagu aru sellest, et kui inimesed ütlevad, et ooh, see on nii raske aine, siis ma pean selle lihtsalt kõrvust mööda laskma, sest tegelikult inimesed paljuski nagu utreerivad, panevadki juurde, et tegelikult kui sa oled distsiplineeritud ja motiveeritud, siis on see kõik tehtav.*

Eelnev tsitaat väljendab vastaja pühendumust ning kinnitab, et tal on tugev õppekava ja erialane orientatsioon. Küll aga kirjeldab vastaja õpingute lõpus ka mõningat segadust.

V9_K3: *Ma tahan täiega töötada ajakirjanikuna, aga minu jaoks on kõige suurem küsimus, mida ma praegu olen mõelnud see, et palk on nii väike. Et kui ma mõtlen selle peale, et tegelikult väga paljud ju lähevad ajakirjandusest kommu peale lihtsalt palga pärast, siis see tekitab nagu hirmu minus tegelikult. Sest tegelikult ma olen kuidagi nagu valmis selleks, et ajakirjanikul võib*

tekkida läbipõlemine ja et siis tuleb töökohta vahetada. Ma ei näe tegelikult selles otseselt mingit traagikat, tänapäeval on see normaalne. Aga ma pigem tunnen seda, et hästi loogiline valik on onju see, et minnakse siis kommunikatsiooni, aga ma ei taha üldse minna. [---] et miks ma peaksin mingite firmade asju kinni mätsima, ma olen ikkagi hingelt ajakirjanik, et kuidas ma siis nagu hakkam neid sõnu seadma seal firma huvides.

Siinkohal hakkab vastaja puhul veidi kahtlust tekitama palk ehk esile kerkivad küsimused töökesksuse kohta. Põhimõtteliselt saab selle tsitaadi puhul öelda, et vastaja on küll ajakirjanduse erialale väga pühendunud, kuid samas on ta hakanud mõtlema laiemalt muudele tööde puudutavatele aspektidele. St, et töökesksust puudutavad küsimused võivad hakata muutma nõrgemaks tudengi erialast pühendumust.

Vastaja V4_K3 valis esialgselt oma õppekavasse ajakirjanduse ja kommunikatsiooni suunad. Peale ainet „Uudise alused“ muutis ta oma õppekava laiendatud kommunikatsioonile ning selgitas seda sellega, et ei soovinud enam niivõrd suurt pinget läbi elada, nagu nimetatud aine ajal. Vaatamata õppekava valiku muutmisele on vastaja läbinud praktikat nii ajakirjanduses kui ka kommunikatsioonis ning on kindel, et soovib peale kooli lõpetamist alustada tööle just ajakirjanduse valdkonnas. Sellised valikud näitavad tugevat õppekava orientatsiooni. Tudeng leidis, et mingisugune õppekava aine talle ei sobi ning tegi ta oma õppekavas teadlikud muutused. Ajakirjanduse valdkonna soovi põhjendas vastaja sellega, et esmalt tundub ajakirjandus talle suurema eneseteostusvõimalusega ning teisalt on see valdkond n-ö nähtavam.

V4_K3: *Ta (ajakirjanduse eriala) on sellepärast kutsuv, et seal on rohkem eneseteostamist kommunikatsiooniga võrreldes. Ma olen kommunikatsiooni praktikat ka teinud, et selles suhtes on see väga hea võrdluse andnud, et noh, ajakirjanduses sa oled enda nimega ja hästi lihtsalt öeldes seda fame'i sa saad nagu rohkem kui kommunikatsioonis.*

Eelnevas tsitaadis kirjeldab vastaja tööalast orienteeritust läbi selle, et ta kirjeldab ajakirjanduse olemust enda jaoks. Kuna tudeng on oma valikus kindel, teeb ta teadlikud ja läbimõeldud õppekava valikud.

Vastaja V15_K3 kirjeldas, et soovis ülikoolist saada teoreetilisi kommunikatsiooniteadmisi. Vastajal on tugev kommunikatsioonialane orientatsioon juba õpingute algusest saadik ning ta oli ka varem kommunikatsiooni alal töötanud. Samuti läks tudeng esimesel semestril erialasele

tööle tagasi, kuna leidis, et ainult koolis käimine on liialt igav ning tööl käimine aitab teoreetilisi teadmisi paremini mõtestada.

V15_K3: *Ma ei tahtnudki kunagi ajakirjanikuks saada, nii et selles mõttes ma tulingi ainult kommunikatsiooni ootustega, aga mäletan, et kui ma kandideerisin, siis ma tahtsin täiega mingit teooriat õppida.*

Eelnev tsitaat kirjeldab vastaja soovi saada kõrgkoolist teoreetilisi teadmisi kommunikatsioonitöö praktiliseks väljundiks. Küll aga kirjeldab järgnev tsitaat seda, et tegelikult ei olnud tudengil tugevat õppekava orientatsiooni, kuna ta oleks lõpetanud õpingud aines ebaõnnestumise tõttu.

V15_K3: *Aga ma mõtlesin siis, kui ma sain Priit Pulleritsu selle uudise kirjutamise eksamiosa sain esimest korda Fi, siis ma mõtlesin, et kui ma saan ka teist korda Fi, siis ma ei viitsi nagu aasta lisaks teha ja lähen arsti õppima.*

Õppekava orientatsiooni nõrka olemust kinnitab ka see, et tudeng väljendas ühe tähtsaima aspektina TÜ prestiiži.

V15_K3: *Ma arvan, et on ikka, et see prestiiži selline asi ikka on. Minu arust on ikkagi Eesti parim ülikool ja seetõttu on nagu nendes tulemustes ja nagu on mingi laiem avalik arvamus ka, et siin nagu ei ole päris hobusekasvatajad kõik.*

Kindlasti on kirjeldatud profiili õppijate erialase ja õppekava orienteerituse selginemisel abi sellest, et õppijad teavad, mida nad soovivad. Tänu sellele on vastajatel selge ettekujutus, missugune on töö iseloom ja sisu ning seetõttu on lihtsam oma erialast ja õppekava orientatsiooni õpingute jooksul selgemana hoida, kuna vastajad on orienteeritud konkreetse valdkonna teadmistele.

4.3. Ebamäärase erialase orienteerituse selginemine stuudiumi käigus, tugev õppekava orientatsioon

Seda profiili kirjeldab ebamäärane erialane orientatsioon õpingute alguses, kuid tugev õppekava alane orientatsioon kogu õpingute käigus. Hiljem ehk stuudiumi käigus muutub ka erialane orientatsioon tugevamaks ning selgemaks. Profiili kirjeldab ka madal erialane pühendumine ning tööalane orientatsioon. Madalat erialast pühendumist selgitab näiteks see, et

vastajad V14_K3, V16_K3 ja V17_K3 tõid välja, et lootsid, et ajakirjanduse ja kommunikatsiooni eriala on põnev ja väljakutsuv. Selline ootus väljendab suuri ootuseid õppekavale ehk tudengite õppekava orientatsioon oli tugevam kui erialane orientatsioon.

Vastaja V14_K3 ajakirjandusalane orientatsioon hakkas kujunema õpingute teisel aastal, kui läbis õppekavas rohkem ajakirjanduse suunaaineid. Näiteks „Uudise alused“ aine kohta rääkis tudeng, et tema jaoks tekitas see aine hoopis hasarti uute teadmiste ja heade tulemuste järgi, mitte ei pannud ära kohkuma ja alla vanduma. Ka praktika aitas tudengil saada veel kinnitust sellest, et soovib ajakirjanduses tööle hakata. Küll aga kirjeldab vastaja õpingute lõpus erialase orientatsiooni muutumist, mis näitab ka ühtlasi seda, et tudengi erialane pühendumine on muutunud nõrgemaks.

V14_K3: *...selle esimese tuhinaga tuleb ikka see ajakirjaniku missioonitunne, et ma tahan nagu midagi ära teha, siis nagu nüüd ma mõtlen, et kui ma lähen ajakirjandusse tööle, siis ma valin lihtsalt selle koha, kus kõige rohkem raha saab, et vahet ei ole, kuhu.*

Eelnev tsitaat kirjeldab vastaja töökesksuse muutumist – kui ajakirjandusainete alguses oli õppija orienteeritud n-ö valvekoera rollile, siis õpingute lõpuks kirjeldas tudeng ka seda, et pigem soovib tööle asuda toimetuses, kus töö ei kasvaks üle pea ning aega jääks ka n-ö eraelule. Selline muutus näitab selgelt, et tudengi jaoks on domineerima hakanud rahaline tööle pühendumine ehk tema erialane orientatsioon on veidi muutunud. Vastaja tõi välja ka selle, et ta on kindel, et soovib tulevikus tööle hakata ajakirjanduses, kuid ei ole veel kindel, kas reporterina või produktsioonisuunal.

Vastaja V16_K3 muutis oma algselt valitud ajakirjanduse peaeriala kommunikatsiooniks. Ta põhjendas oma peaeriala muutmist „Uudise alused“ ainega. Nimelt ütles ta, et see aitas tal aru saada, et ajakirjanduse suund ei ole talle sobiv ja peale selle mõistmist vahetas ta ka oma pea- ja kõrvaleriala kommunikatsiooniõppele.

V16_K3: *Pulleritsu „Uudise alused“ jah, aga see oli hea, see asi ütles, et ma sain aru, et minus ei ole seda (ajakirjaniku) materjali.*

Eelnev tsitaat kirjeldab seda, kuidas konkreetne aine ja õppejõud mõjutab kogu õpilase erialast orientatsiooni ehk õppekava orientatsioon on väga tugev. Ajakirjandusest loobumist kirjeldas tudeng näiteks sellega, et ta ei tunne end võõraid inimesi intervjuuerides mugavalt. Veel ütles

ta, et tunneb end mugavamalt meeskonnas töötades ehk talle meeldib jagatud vastutus ning tema jaoks on tähtis tore töömeeskond. Õppekava orientatsiooni poolest kirjeldas vastaja ka seda, et tema ootused olid, et kogu õpe on praktilisem. Üldiselt oli vastaja refleksioon üsna pinnapealne, mis viitab sellele, et tudengi tööalane orientatsioon on nõrk. Näiteks tööturu ootuste puhul kirjeldaski vastaja pigem kokkuhoidvat meeskonda, mitte niivõrd töö sisu.

Ka vastaja V17_K3 kirjeldas, et esimese õppeaasta lõpuks mõistis ta, et soovib hoopis laiendatud kommunikatsiooni õppekaval õppida, kuna leidis tänu „Uudise alused“ aine läbimisele, et ajakirjandus ei ole see, mida ta õppida soovib.

V17_K3: *Siis ma ikkagi esimese kursuse kevadeks sain aru, et ma tahaksin teha kommunikatsiooni peerialana.*

Vaatamata laiendatud kommunikatsiooni õppekava valikule läbis vastaja ka vabatahtliku reporteritöö praktika, mis viitab tugevale õppekava orientatsioonile. Kui enne vabatahtlikku reporteritöö praktikat oli vastaja kommunikatsioonivalikus kindel, siis peale praktilisel käimisel mõtles ta ka televisiooni- või produktsioonitööle. Vastaja V17_K3 kohta võib öelda, et tegemist on tugeva õppekava orientatsiooniga, kuid erialane orientatsioon ei ole veel 100% kujunenud.

Tööle pühendumise mõistet ei saa siinkohal kasutada sellisel kujul, nagu Furåker ja Håkansson seda kirjeldanud on. Küll aga kirjeldas vastaja V17_K3 töökesksust ja tööle pühendumist järgmiselt:

V17_K3: *No nii palju kui ma oskan nagu a'la mingi praktikakogemuse kohta nüüd öelda, siis ma ikkagi tunnen, et see on see asi, mis mulle võiks meeldida, ma lihtsalt nagu peangi leidma selle oma õige koha, et kas siis nagu mingis õiges nagu in-house'is, et noh, ongi see, et kõige olulisem on nagu see, et see teema ise peab sulle nagu meeldima. [---] Aga et siin on nagu hästi oluline on see, mis on nagu see, mis endale nagu meeldib. Ja seda tööd on ka palju lihtsam teha, kui sa teed seda selles kohas, mis sulle nagu endale meeldib ja siis tuleb juba nagu mõtteid ja ideid, mida teha tegelikult palju kergemini ja need on palju ägedamad.*

Nii vastaja V16_K3 kui V17_K3 kohta saab öelda, et nende tööalane orientatsioon ei ole otseselt seotud erialase orientatsiooniga. Nad ei ole otseselt orienteeritud tööd leidma just kommunikatsioonialal, küll aga on nende jaoks oluline organisatsiooni orientatsioon, milles tööle asuvad.

4.4. Selge erialase orientatsiooni nõrgenemine

Eelviimast profiili iseloomustab tugev ajakirjandusalane orientatsioon stuudiumi alguses, mis on õpingute jooksul muutunud nõrgemaks. Siinkohal saab välja tuua ka n-ö pettumuse diskursuse, kuna nii vastaja V8_K11 kui ka V11_K3 kirjeldasid pettumust õppekavas väheste praktiliste ainete tõttu. Vastaja V10_K3 ei väljendanud otsest pettumust, kuid ka tema erialane orienteeritus on siiski õpingute lõpuks segane. Lisaks erialasele orientatsioonile langes tudengitel õpingute jooksul ka erialane pühendumus ning õppekava orientatsioon. Selline orienteeritus ei aita tudengitel ka õpingute lõpuks kindlalt välja selgitada seda, mida nad peale lõpetamist täpselt teha soovivad ning tudengite enesereflektiivsus on ebakindel.

Vastaja V8_K11 kirjeldusest on võimalik välja lugeda, kuidas tema erialane ja õppimiskava orientatsioon õpingute jooksul muutunud on.

V8_K3: *Ma tulin hästi suure selle entusiasmiga siia ja siis septembrikuu teises pooles avastasin, et seda ainet ma küll ei tulnud õppima. Mu mõtetes ei olnud küll midagi sellist, et hakkan õppima seda, kuidas teisi motiveerida ja mida kommunikatsioonieetika tähendab.*

Vastaja kirjeldas, kuidas ained „Akadeemiline enesejuhtimine“ ning „Kommunikatsioonieetika“ panid teda kahtlema valitud erialas. Kahtlused tekkisid õppijal seetõttu, et ta oli tulnud ülikooli eeldusega, et see eriala on suunatud praktilistele oskustele ning seda kinnitab ka õppija järgmine tsitaat: „Aga siiski teisel aastal tuli see „Uudise alused“ ja „Kuulamistreening ja intervjuueerimine“ ja siis ma teadsin, et no vot, siis see oligi mulle hästi suur selline motivatsioon“. See näide iseloomustab seda, kui keeruline on akadeemilisele haridusele suunatud õppega ülikoolis õppijal, kellel on väga tugev praktiline orienteeritus.

Vastaja puhul on näha suurt erialase ja õppekava orientatsiooni tugevuse kõikumist just õppekava erinevate ainete läbimisel. Näiteks mõjutas õppija erialast orientatsiooni aine „Uudise alused“ ebaõnnestumine ning peale seda muutis ta ka oma peeriala.

V8_K3: *..aga kui kukkusin „Uudiste alused“ läbi, siis ma teadsin, et no nii, minu saatus on otsustatud ja ma võtan teise eriala. Seda kinnitas ka see suvepraktikal käik, et nüüd vähemalt tean, mida ma täpselt tahan.*

Vastaja kirjeldas, kuidas ta on enda jaoks õpingute jooksul kaks korda õppekava ümber mõtestanud. Esimene muutus toimus ebaõnnestunud aine tõttu ning teine kord kirjeldas vastaja

vastulööki siis, kui soovis õpingute teisel aastal muuta oma kõrvaleriala. Eriala oleks vastaja soovinud muuta seetõttu, et tegelikult oli ta õpingute algusest peale olnud huvitatud ka psühholoogiast ning riigiteadustest. Küll aga vastaja oma kõrvaleriala lõpuks siiski ei muutnud, kuna kõrvaleriala vahetamine õpingute teisel aastal tooks kaasa nominaalaja pikendamise.

V8_K3: *Tegelikult ma ei ole sellega rahul, mida aeg edasi seda rohkem ma mõtlen, et miks ma ei uurinud, kuidas kõrvaleriala võtta, sest mulle tegelikult väga psühholoogia ja riigiteadused väga meeldisid, aga ma olin nagu, et ah, kuidas lihtsamalt ülikoolis läbi saada, võtan lihtsalt full kommu ja nii ongi, ja nüüd ma olen nii pahane enda peale.*

Eelnev tsitaat kirjeldab segadusi õppekava orientatsioonis, kuna tudeng tegi valikuid vastavalt sellele, kuidas oleks lihtsam, mitte vastavalt erialasele huvile. Järgnev tsitaat kirjeldab tudengi segadust ka erialases orientatsioonis ning ebakindlust tööturule sisenemise osas.

V8_K3: *ausalt öeldes mina ei tea, kuhu ma pean minema. Sest kommunikatsioonispetsialistiks saada on väga raske. Sa pead eelnevalt ennast tõestama, aga kuidas sa ennast tõestad, kui sa ei saa ennast kuskil tõestada.*

Ka vastaja V11_K3 ei ole õpingute lõpuks enam kindel, kas soovib just ajakirjanduse suunal tööle hakata ning mõtleb ka kommunikatsioonisuunale.

V11_K3: *No mina olen üldse mõelnud, et ma peale õpinguid tahaks minna üldse välismaale aastaks ajaks. Aga siis kui ma tulen tagasi, siis ma olen mõelnud, et ma tahaksin proovida tegelikult kommunikatsiooni ka.*

Peamiselt on tudengi mõtted muutunud seetõttu, et tunneb survet omavanustelt sõpradelt. Ta kirjeldas, et kuna kõik tema sõbrad on loomas perekonda ning on kindlatel töödel, teeb see teda oma valikutes ebakindlamaks. Samuti ütles ta, et tahaks ka ise kiiremini leida „õige“ ala, milles praktiseerida. See kirjeldus näitab ka pühendumise langust.

Vastaja V10_K3 kirjeldas intervjuus, et kui ta ajakirjanduse ja kommunikatsiooni erialale kandideeris, soovis ta pigem õppima asuda ajakirjanduse suunal. See soov muutus vastajal aga siis, kui ta hakkas läbima rohkemaid kommunikatsiooni aineid. Ta kirjeldas oma valikut järgmiselt: *ma ei saanud päris hästi aru, mis asi see kommunikatsioon on, see oli üks põhjus. Kui ma oleks teadnud alguses, siis ma arvan, et ma oleks alguses ka selle valinud. Ma lihtsalt pidin sama aru sellest. Aga miks ma selle valisin, on sellepärast, et mingil hetkel ei olnud mul*

enam täielikku kindlust, et mis ma tulevikus täiesti kindlalt edasi tahan teha, seetõttu ma tundsin, et kommunikatsioonivaldkond võimaldab mul.. või noh, et see on selline valdkondade ülene haridus.

Tsitaati analüüsid võib öelda, et vastaja erialane orientatsioon muutus õpingute jooksul nõrgemaks ning samuti ei viidanud intervjuu ka tugevale õppekava orientatsioonile. Küll aga kirjeldas tudeng intervjuus ka seda, et praegu on ta tööle asunud ajakirjandusettevõttes, kuid kindlasti ei välista tulevikus ka kommunikatsioonitööd. Ajakirjandusettevõttes on vastaja tööle asunud pressifotograafi ametikohal ning ta kirjeldas lisaks, et talle on alati pildistamine suurt huvi pakkunud. Siinkohal võib paralleele tuua vastajaga V8_K3, kellel oli suur huvi spordi vastu ning ta leidis tänu ajakirjanduse eriala valikule n-ö sissepääsu tee sellesse valdkonda. Samuti on ka vastajaga V10_K3, kes seda küll nii otseselt ei kirjeldanud, kuid tegelikult selgub tema eneserefleksioonist, et tal on suur fotohuvi ning ta otsib läbi selle eriala endale n-ö õiget kohta. Võib öelda, et tudeng õpib ajakirjandust seetõttu, et leida n-ö sissepääsu uks pressifotograafiasse ning ta ei ole tegelikult otseselt orienteeritud ei kommunikatsiooni- ega ka ajakirjandusalasele orientatsioonile.

4.5. Domineeriv õppekava orientatsioon, nõrk või keskmine erialane orientatsioon

Seda profiili – nagu ka pealkiri ütleb – domineerib õppekava orientatsioon. Tudengid V2_K3, V3_K3, V5_K3, V6_K3, V12_K3, V13_K3 ja V18_K3 mõtlevad pigem kommunikatsioonisuunale, kuid ei ole siiski kindlad, kas alustavad selles valdkonnas töötamist. Tudengite erialane orientatsioon oli ebamäärane, kuna nad olid valinud ajakirjanduse ja kommunikatsiooni eriala seetõttu, et leidsid, et see võiks olla eriala, mis annab laiad teadmised, mis tulevad kasuks ka kõikidel muudel erialadel. Sellisesse profiili kuuluvate tudengite puhul võib öelda, et neil oli kõrgkooliõpingute alguses tugev õppekava orientatsioon ning erialane orientatsioon hakkas kujunema õpingute erinevates etappides. Samuti ei ole neil tugevat tööalast orientatsiooni. Samas kirjeldasid siia profiili kuuluvad tudengid kommunikatsiooni eriala kui põnevat, loomingulist ning väljakutseid pakkuvat eriala ning leidsid, et valitud eriala on nende jaoks kutsuv. Seega võib öelda, et selles profiilis domineerib küll õppekava orientatsioon, kuid õpingute lõpuks on välja kujunenud ka nõrk või keskmine erialane orientatsioon.

Vastaja V2_K3 eneserefleksioon väljendas tugevat õppekava orientatsiooni. Ta rääkis, et ülikooliõpingute alguses oli ta ette kujutanud, et soovib saada ajakirjanikuks, kuid õpingute lõpuks mõtleb ta pigem kommunikatsioonisuunale. Seega valis ta õppekavast need ained, mis talle meeldisid ja selle põhjal tegi ta ka oma erialase orienteerituse valiku.

V2_K3: *Kui ma tulin õppima, siis ma tahtsin ajakirjandust õppida ja siis mingi hetk, kui pidi ära otsustama selle, et mida sa endale peaerialaks paned, siis tolleks hetkeks ma ilma mingi väga suure tagamõtteta panin endale ikkagi kommunikatsiooni ja niimoodi see jäi. Ja siis mingi hetk ma ikkagi otsustasin, et kõrvale ka ikkagi kommunikatsioon sellepärast, et ma ikkagi tundsin, et kui mul kõrvalerialana n-ö tilgendab see ajakirjandus, mis tähendab tegelikult väga suurt tööd, siis ma ei saa sellest tegelikult seda kasu. Ma panen rohkem seda auru mujale ja mis iganes.*

Küll aga ei ole vastajal ka õpingute lõpuks välja kujunenud tugevat erialast orientatsiooni – ta küll kujutab ette kommunikatsioonitöö olemust ning räägib, et soovib mingisuguses kommunikatsioonisuunas spetsialiseeruda, kuid ei oska väljendada konkreetset suunda, kus tööle soovib asuda. Järgnev tsitaat kirjeldab, et õppija jaoks on oluline organisatsiooni orientatsioon, mitte erialane orientatsioon.

V2_K3: *Paratamatult nagu, kui ma töötan kommunikatsioonibüroos või mis iganes kommunikatsiooni alal tulevikus, siis mingi ettevõtte poolne kitsendus või suunis mul nagu on, ja mina nagu ootan seda nagu väga, et ma ei peaks lihtsalt mingit umbmäärast kommunikatsiooni tegema.*

Vastaja V3_K3 kirjeldas, et tegi sisseastumiskatsed kahel järjestikul aastal ning soovis just sellele eriala sisse saada. Küll aga on võimalik vastaja intervjuust välja lugeda väga palju ebakindlale refleksioonile omaseid tsitaate ning orientatsioon on ebaselgemaks muutunud just ülikooliõpingute jooksul.

V3_K3: *No motivatsiooni langus oli iga raskema aine puhul. No ilmselgelt „Uudise alused“ ja siis see „Sotsiaalteooriad“, et nende puhul ma küll mõtlesin, et kas see on seda väärt.*

Eeltoodud vastaja V3_K3 tsitaat iseloomustab õppija õppekava orienteeritust – ta on teinud valikud vastavalt õppekavas olevatele ainetele ja nende sobivusele. Kuna õppija ei ole enda jaoks mõtestanud, mida ta soovib õppimise lõpuks saavutada ning kus täpselt tööle asuda, on

tal raske mõtestada enda jaoks ka erinevaid aineid ning nende olulisust. Ebakindlus on õppijal tekkinud just õpingute jooksul – ühelt poolt kirjeldab vastaja umbkaudselt seda, missuguses ettevõttes ta sooviks tööle asuda, kuid samal ajal väljendab ebakindlust öeldes, et kuna ta ei ole veel erinevates suundades praktiseerida saanud, ei ole ta kindel, kas valitud eriala talle sobib.

Õppija V5_K3 intervjuust saab analüüsides tõlgendada palju ebakindlust ning seda, et tudeng ei oska enda jaoks õpinguid mõtestada. Seda kirjeldab ka järgnev tsitaat, kus õppija väljendab otsest segadust.

V5_K3: Sest meil on hästi palju, just nagu eriti kommu poole peal, hästi palju nagu selliseid hästi teoreetilisi ja hästi selliseid.. mm, kuidas öelda.. selliseid nagu taustaineid, mis sulle lihtsalt sellist maailmapilti annavad natuke või midagi. Mis ei treeni sul konkreetset mingeid oskuseid peale mingit häma ajamise oskuse.

Õpingute alguses oli tudeng valinud õppekava esmalt seetõttu, et see tundus väga huvitav ning lai ning teisalt ka seetõttu, et ajakirjandus tundus talle alana, millega saab ühiskonda parandada. Õpingute jooksul on õppija aga mitmeid kordi mõelnud sellele, et kas ta tegi ikka õige valiku.

V5_K3: Sest nüüd see suvi ka, et kui ma olin nüüd praktilal, siis mulle nagu nii väga ei meeldinud ja ma vaatasin Grey Anatoomiat samal ajal. Siis ma mõtlesin, et täitsa lõpp, peaks äkki ikka arsti minema. Igatahes, see esimene motivatsioonilangus oli talvel, kui ma mõtlesin, et äkki peaks meditsiini minema, et see sotsvärk on ikka paras häma siin ja..

Samuti väljendab tudeng V5_K3 ebakindlust ka tööturule sisenemise osas. Ta toob välja, et kommunikatsioonitöö võiks olla see, mida ta tulevikus teha tahab, kuid leiab, et meelepärast ning sobivat töökohta on väga keeruline leida. Seega on õppija erialane orientatsioon üsna nõrk.

Vastaja V6_K3 puhul näeb tugevat õppekava orientatsiooni, mis on suunatud just kommunikatsiooniõpingutele. Lisaks kirjeldas vastaja, et ta on väga motiveeritud nimetatud valdkonna teadmisi õppima, aga soovib tulevikus pigem alustada oma ettevõtlusega, mitte kommunikatsiooniagentuuris- või büroos töötamisega. Seega on vastaja V6_K3 sarnaselt vastajaga V16_K3 orienteeritud erialaste teadmiste omandamisele.

V18_K3 väljendas kindlust tööturule sisenemise ees järgnevalt: *ja kuigi nagu tundub, et ikkagi jah, et nagu justkui midagi on (kogemusi). Siis reaalsus on see, et ilmselt ei ole ikkagi nagu piisavalt, et võiks rohkem olla.*

4.6. Õpirefleksioon

Järgnevas alapeatükis toon välja intervjuueeritud tudengite mõtteid, tundeid ning arvamusi seoses erinevate õppeainete ning õpiprotsessiga. Peamiselt toon välja aspekte, mida kirjeldasid sarnasena enamus intervjuueeritud tudengitest.

Intervjuudes uurisin tudengitelt missugused oli nende jaoks kõige arendavamad ained. Samuti uurisin seda, missugused olid kõige keerulisemad. Peamiselt mainiti pettumust alusmooduli erialaainetes, kuna need olid õpilaste sõnul liialt sarnase sisuga, neid oli liiga palju või aine sisu oli õpilaste meelest põhjendamatult detailne ning suuremahuline. Sarnasesisuliste ainetena toodi välja „Uurimistöö alused“, „Sissejuhatus kvalitatiivsetesse meetoditesse“, „Kuidas lugeda sotsiaalteooriaid“ ning „Sissejuhatus sotsioloogiasse“. Põhjendamatult detailse ning suuremahulisena mainisid tudengid ainet „Sissejuhatus kvantitatiivsetesse meetoditesse“, mille puhul toodi välja ka see, et aine korralduslik pool on õpilaste jaoks segane. Samas leidsid pooled vastanud tudengitest, et aine arendas järjepidevust ning üldiseid Exceli kasutamise oskuseid.

Vastaja V1_K3: *Nüüd need kvantitatiivsed meetodid, ma tagantjärele olen õnnelik, et ma seda õppisin, sest mingites ainetes mingeid tabeleid ja asju tehes ma saan aru, et vau, ma nüüd oskan excelit kasutada. Seda oli kindlasti kõike liiga-liiga palju. Jah, ma arvan, et kvant on vajalik umbes poole selle kursuse mahus, mis meil oli.*

Arendavate ning meeldivate ainetena toodi peamiselt välja „Kommunikatsioonijuhtimise alused ja praktikad“, „Kommunikatsioonieetika“ ning „Reporteritöö“. Viimase puhul mainiti trükimeedia osa puhul ka aine keerukust ning õppeprotsessiga kaasnevat stressi, kuid siiski mainisid kõik ajakirjanduse suuna valinud tudengid, et õppisid sellest ainetest väga palju. Aine „Kommunikatsioonijuhtimise alused ja praktikad“ toodi välja, et reaalne koostöö organisatsiooniga pani paremini mõistma kommunikatsioonitöö sisu ning oli väljakutsuv.

Veel mainis kolm tudengit kõige arendavamate ainepunktidenä koolivälist praktikat ehk õppekava kontekstis nimetatult „Reporteritöö praktika“ ning „Kommunikatsiooniassistendi praktika“.

5. JÄRELDUSED JA DISKUSSIOON

Erialase orientatsiooni uurimine on vajalik kahel põhjusel. Esiteks, seniste, küll ajakirjandushariduse kohta tehtud uuringute (Hanusch jt, 2015; Mellado ja Scherman, 2017), järelalus on, et ajakirjandusharidusel on suur mõju õppija professionaalse identiteedi kujunemisele: vaadetele, suhtumisele ja nende tulevasele tööle. Teiseks, Tartu Ülikooli ajakirjanduse ja kommunikatsiooni õppekaval on õpilastel võimalik valida kahe suuna – ajakirjanduse ja kommunikatsiooni vahel. Tulemuste põhjal saan öelda, et tudengitel, kes ajakirjanduse ja kommunikatsiooni bakalaureuseõppe programmi kandideerivad, on ajakirjandusest palju parem ettekujutus kui kommunikatsioonist. Ilmselt seetõttu, et ajakirjandus on ühiskonnas nähtavam – me näeme igapäevaselt reportereid, kes edastavad uudiseid televisioonis ning samuti loeme trükiajakirjanduses avaldatavaid artikleid.

Vaatamata sellele, et ajakirjandus on nähtavam, ei olnud valdaval osal minu intervjuueeritavatest sisseastumisel piisavaid teadmisi, missugune on ajakirjandusliku töö iseloom ning kuidas saavutada kompetents olemaks edukas ajakirjanik: kuus intervjuueeritud tudengit, kes tulid ülikooli mõeldes, et nad soovivad ajakirjandust õppida, on õpingute lõpuks otsustanud ümber ning pigem orienteeritud kommunikatsioonisuunale. Ühelt poolt mõjutab mõtteviisi muutumist pandlikumaks muutunud tööturg – kasvab noorte hulk kelle jaoks on oluline, et töö oleks põnev (*decline of work centrality*), aga samas tasuv ja selline, mis ei võtaks liialt aega eraelust. Teisalt saan ma oma töö baasil järeldada, et ebanäärased ootused eriala suhtes ei pruugi aidata üliõpilastel teha kolme aasta jooksul ka häid õppekava alaseid valikuid.

Ajakirjanduse õppimise motiive uurisid ka Hanusch jt (2015), Nygren ja Stigbrand (2014) ja Degtereva jt (2010). Uuringutes toodi peamiste motiividena välja: ajakirjanduse kui ameti meeldivus ja huvi, andekus, soov kohtuda uute inimestega, töötamine põnevate subjektidega, võimalus reisida ja soov tuntuks saada. Ka mina uurisin oma töös tudengitelt ajakirjanduse ja kommunikatsiooni eriala valiku põhjuseid. Tartu Ülikooli tudengite seas toodi samuti välja ajakirjanduse eriala meeldivust ning üks tudengitest mainis ka andekust kirjutamisel. Veel tõid uuringus osalenud tudengid välja seda, et ajakirjandus on tähtis elukutse ning eriala valiti ka seetõttu, et leiti, et ajakirjanduse ja kommunikatsiooni eriala pakub laiapõhjalist haridust, mis võib kasuks tulla ka paljudel teistel erialadel. Tegelik pilt TÜ ajakirjanduse ja kommunikatsiooni eriala sees on aga selline, et väga paljud tudengid tulevad seda eriala õppima seetõttu, et nad eeldavad ning loodavad saada praktilisi oskuseid ning kirjeldavad seda ise kui

„kõige laiemate oskuste ja teadmistega eriala“ Tartu Ülikooli erialade loetelus. Valdavalt praktilist väljundit ootavate tudengite jaoks on aga keeruline akadeemilises ülikoolis õppida.

Läbiviidud intervjuudes mainisid tudengid ka seda, et Tartu Ülikooli ajakirjanduse ja kommunikatsiooni eriala õppekavas on liialt palju teoreetilisi aineid. Samas mainiti ka seda, et teoreetilise suunitlusega ained aitavad tudengitel mõtestada praktilisi aineid ning eelseisvat tööd. Siinkohal tekib vastuses vastuolu – kui teoreetiliste ainete osakaalu vähendada, siis mis aitaks tudengitel mõtestada praktilisi oskuseid? Samas mainiti ka seda, et õppekava alusained (näiteks „Uurimistöö alused“, „Sissejuhatus kvalitatiivsetesse meetoditesse“ jne) on sisult liialt sarnased. Seega võib tudengite vaatenurgast olla kasu sellest, kui ühendada sarnase sisuga teoreetilisi aineid või neid sisuliselt muuta.

Pea- või kõrvaleriala vahetati nii sisemistel kui välistel põhjustel (ainete läbimine õppekavas). Kaks intervjuueeritud tudengit vahetasid peaeriala aine „Uudise alused“ tõttu. Sisemise muutusena tõi üks intervjuueeritud tudeng välja selle, et ta mõistis õpingute jooksul, mida eriala endast tegelikult kujutab. Seega selle muutuse põhjuseks on tegelikult nii sisemised kui ka välimised mõjutajad. Ka Mellado ja Schermani (2017) uuringust selgus, et iga järgnev aasta bakalaureuse kraadiõppe programmis suurendas tõenäosust, et õpilane on rohkem huvitatud suhtekorraldusest ning õppe- ja teadustööst, mitte ajakirjandusest. Sama selgus ka Hanuschi jt (2015) uuringust, kus õpingute lõpus soovis uudiste toimetuses töötada 14,9% vähem õpilasi võrreldes õpingute alustamisega. Küll aga ei selgu varasemate empiiriliste uuringute põhjal täpsed põhjused, miks tudengid eriala vahetada soovivad.

Ideaalne erialane orienteeritus tudengi jaoks on see, kui ta juba enne õpingute algust kujutab ette, milline on ajakirjaniku või kommunikatsioonispetsialisti töö ja miks ta on motiveeritud seda tööd tegema. See tähendab, et tal on juba stuudiumi algusest nii tugev erialane kui ka õppekava alane orientatsioon. Sellisel juhul oskab tudeng enda jaoks mõtestada nii õppeprotsessi kui ka valida õppekavas just neid aineid, mis tema arengule kõige paremini kaasa aitavad. Usutavasti on homogeense erialase orientatsiooniga gruppides ka kergem õppida.

Tulemuste analüüsi jaoks konstrueerisin neli erialase orientatsiooni põhiprofiili. Põhiprofiilid on nimetatud järgmiselt: selgelt määratletud erialane orientatsioon; ebamäärase erialase orienteerituse selginemine stuudiumi käigus, tugev õppekava orientatsioon; selge erialase orienteerituse nõrgenemine ning domineeriva õppekava orientatsiooniga profiil, nõrk või

keskmise erialane orienteeritus. Tuleb märkida, et põhiprofilide sees esineb variatiivsust – eeskätt on variatiivsus seotud erialase pühendumuse määraga ning orientatsiooni ja motivatsiooni määra muutustega stuudiumi jooksul.

Teooriast tulenevalt eristasin õppekava ja erialase orientatsiooni. Selline eristus võimaldas omakorda muuta nähtavaks õppekava suundade ja üksikainete mõju erialasele orientatsioonile. Oma töö tulemusena saan öelda, et üks suurim mõjutaja on aine „Uudise alused“ – isegi tudengid, kes on tugeva ajakirjanduslase orientatsiooniga õppe alguses, muudavad oma peeriala, kuna neile ei sobi vastav õppemeetod või nad ei ole piisavalt motiveeritud rohkem sarnaseid ained läbima (nt „Reporteritöö“).

Tartu Ülikooli õppekava koosneb paljudest teoreetilistest ainetest, mille eesmärk on kujundada õpilastes kriitiline analüüsivõime ning valmistada neid ette tööturule sisenemiseks. Küll aga koosneb õppekava ka ainetest, mille eesmärk on pakkuda tudengitele n-ö päris kogemust ehk valmistada neid ette tööturule sisenemiseks kohe peale õpingute lõppu. Üks sellistest ainetest on „Reporteritöö“, mis nõuab tudengitelt suurt keskendumist. Aine eeldab, et tudengid, kes aine läbivad, soovivad kohe peale õpingute lõpetamist asuda tööpõllule ning sisaldab väga palju praktilisi näpunäiteid nii trüki- kui ka audiovisuaalse meedia tegemiseks. Õppijate reflektiivsusest selgub, et ained nagu „Reporteritöö“ ning „Uudise alused“ on ühtlasi ühed suurimad väljakutsed õppekava läbimisel. Tudengid kirjeldasid nende ainetega kaasnevat pinget ning samuti ka seda, et nende õppeainete läbimisel sai selgeks, et nad ei soovi ajakirjandussuunal tööle asuda.

Õppekava orientatsiooni diskursus võimaldas eristada üliõpilased, kelle puhul õpimotivatsiooni tõstvad tegurid (nt huvitavad õppeained) või õpimotivatsiooni langetavad (õppekava alased) võimalused domineerivad. Neile üliõpilastele vastanduvad üliõpilased, kellel vastupidiselt, on väga tugev erialane orientatsioon ja diskursiivselt domineerivad nende jutus pigem tööturu ja töö iseloomuga seotud mõtted.

Minu töö tulemustest selgus, et õpingute lõpuks on minu 18 intervjuueeritavast selge ajakirjanduse või kommunikatsiooni erialase orientatsiooniga tudengeid kokku 10 – 5 ajakirjandusalast ning 5 kommunikatsioonialast. Ülejäänud 8 seas oli õppijaid, kes kalduvad kommunikatsioonisuuna poole, kuid ei ole siiski päris kindlad, kas soovivad sel alal tööle hakata. Tulemuste põhjal saab öelda, et ajakirjanduslase orientatsiooniga tudengitel on selgem

nii erialane kui ka õppimiskava orientatsioon ning nad on rohkem pühendunud ka vastavale erialale. Seda võib seostada sellega, et ajakirjandus on selgema ameti-ideoloogiaga – ootused ajakirjanike rollile ühiskonnas on ka avalikkuses aeg-ajalt arutelu teemaks, ka õppekavas on ajakirjanduse eriala praktiline õpe seotud reporteritöö võimalustega toimetustes.

Kommunikatsioonialase orienteeritusega tudengite puhul on näha seda, et üldiselt on tugevam just õppekava orientatsioon. Minu töö kontekstis tähendab see seda, et õppija keskendub eeskätt õppimisele ning erialase identiteedi kujunemine jääb n-ö tahaplaanile. Tõenäoliselt on see nii, kuna kommunikatsioonialase orientatsiooniga üliõpilased ei ole kuni õpingute lõpuni veel päris kindlad, missugust tööd nad hakkavad tegema. Seega on nad rohkem orienteeritud valima õppekavast just neid aineid, mis neile endale huvitavamad ning kasulikumat tunduvad.

Minu töö tulemuste põhjal on võimalik analüüsida, milliste orientatsiooniprofiilidega tudengite orientatsioon muutub õpingute jooksul täpsemaks ning milliste orientatsiooniprofiilide põhjal nõrgemaks. Tugevamaks muutub orientatsioon tudengitel, kes mõtestavad enda jaoks kõrgkooliõpingute sisu ning vajalikkuse. Erialane orientatsioon ei pea olema tugev vaid erialaselt – kui õppija on enda jaoks mõtestanud selle, miks on kõrgkoolist saadavad teadmised edaspidiselt kasuks, on tudengil ka tugev õppekava orientatsioon, mis aitab tal õpingud mõtestatumalt läbida.

Siinkohal tekib küsimus, kas selge orientatsioon ja selle kujunemine on aluseks ülikooliõpingute läbimiseks? Õppekava üks eesmärk on valmistada tudengid ette tööpõllule sisenemiseks, kuid samas õpetada ka üldoskuseid. Tulemusi analüüsidest tekib küsimus, kuidas kujundada õppekava ja õppimine selliselt, et see aitaks kujundada ka nende tudengite erialast orientatsiooni, kes ei asu ajakirjanduse ja kommunikatsiooni õppekavale õppima konkreetselt nende erialade tõttu, vaid selleks, et omandada laiad teadmised ja oskused. Põhimõtteliselt võimaldab meie eriala valida ka sellise suuna, kus õppija omandab laiad teadmised mõnele muule ametikohale sisenemiseks, kuid siis peaks õppekava aitama kujundada tudengi erialast orienteeritust just selle valiku tegemiseks. Lisaks tekib küsimus, et kuivõrd aitab orientatsiooni kujunemine teiseks õppeaastaks teha selgemaid valikuid õppekavas ning mitte olla õppija, kes ka õpingute lõpuks ei ole kindel, mida ta teha tahab.

Ühtepidi on selliste ainete olemasolu õppekavas väga vajalik – see aitab õppijal jõuda selgusele, kas ajakirjandus/kommunikatsioon on tõesti see elukutse, mida ta tulevikus praktiseerida

soovib. Teisalt – sellised ained valmistavad õpilasi ette selleks, et nad oleksid valmis tööpõllul tööle asuma kohe peale õpingute lõpetamist, kuid kui õpilase orientatsioon ei ole õpingute jooksul piisavalt selge, on tal neid aineid väga raske läbida. Raskesti läbitava aine all pean silmas seda, et õpilasel on keeruline enda jaoks mõtestada, miks tal sellisest aimest tulevikus kasu on. Mõtestamata aine läbimise eesmärgiks saab tihtipeale „lihtsalt aine läbimine“ ehk miinimumile tegemine ehk pikas perspektiivis ei õpi tudeng sellest nii palju, kui õppekava eesmärgid eeldavad.

Tulemustest selgus, et sügava refleksiooniga tudengeid on õppekaval vähe – teistest erines väga hea refleksiooni poolest 4 tudengit 12st. Siinkohal saab küsida, milline on üldse orientatsiooni refleksiooni tähtsus? Kas neil, kes on oma õpingud ning soovid paremini mõtestanud, on eelis? Lisaks saab uurida täpsemalt, kuidas tunnevad end õppetöös tudengid ja kas nad tunnetavad orientatsioonide erinevusi ja nende mõju. Minu tulemuste analüüsis tuli välja, et tegelikult tunnevad erialase ja õppekava orienteerituse erinevust ka tudengid ise – üks hea näide oli see, kuidas kirjeldasid tudengid rühmatööde koostööd. Neil tudengitel, kellel on tugev erialane või/ja õppimiskava orientatsioon, on väga raske koos töötada nende tudengitega, kellel orientatsioonid nii tugevad ei ole. Erinevus tekib peamiselt motivatsioonis – vähem motiveeritud tudengid ei ole motiveeritud tegema kodutöid samal tasemel nagu tugevalt motiveeritud õppijad.

Ühelt poolt võib arvata, et õppijale, kel on tugev orientatsioon, on suuremate valikutega õppekava parem. Teisalt saab küsida, kas suuri valikuid pakkuv õppekava on segase orientatsiooniga õppijale hea?

Erialase orienteerituse profiilide tundmine on kasulik ka õppejõududele, kuna iga aine sisu on erinev. See annab õppejõule mõtteainet, kuidas ainet üles ehitada selliselt, et sellest oleks kasu nii tugeva kui nõrga orientatsiooniga õppijale.

Üheksakümnendatel nõudis ajakirjanduse erialale sisseastumine portfooliot, mis eeldas, et tudengitel on juba enne sisseastumist tugev erialane orientatsioon. Juba selline sisseastumisnõue välistas tudengeid, kes oleksid teinud n-ö suvalise valiku. Praegu on ajakirjanduse ja kommunikatsiooni esimeseks sisseastumisnõudeks akadeemiline test. Akadeemilise testi ebaõnnestumisel võib kandidatuurist kõrvale jääda väga palju neid tudengeid, kes tegelikult oleksid tugeva erialase orienteeritusega.

Varasemates empiirilistes uuringutes uuriti tudengitelt eriala valiku motiive etteantud vastuste ehk standardiseeritud küsitlustega. Seega eeldasid varasemad uuringud tudengitelt teatud valiku põhjuseid, minu töö aga andis tudengitele võimaluse reflekteerida oma tegelikke mõtteid ja kaalutlusi. Nagu tulemuste võrdlemisel selgub, saame kvalitatiivse uurimismeetodiga palju rohkem teada tudengite tegelikest orientatsiooni puudutavatest mõtetest. Seega on siinkohal uuesti vaja mainida seda, et selle töö põhiväärtuseks on kogutud fookusgrupi intervjuud.

Kokkuvõttes on orienteerituse niivõrd suur varieeruvus keeruline õppekava koostajatele ning õppejõududele. Samuti on keeruline ka õppegruppides olijatel, kuna õppijate huvid on väga erinevad.

KOKKUVÕTE

Bakalaureusetöö täitis oma eesmärgi saada rohkem teada Tartu Ülikooli ajakirjanduse ja kommunikatsiooni tudengite erialase orienteerituse kohta. Mind huvitas, millistest teguritest sõltuvalt kujuneb või muutub ajakirjanduse ja kommunikatsiooni eriala üliõpilaste erialane orientatsioon studiumi käigus.

Intervjuueritud kaheksateistkümnest tudengist seitse olid oma pea- või kõrvaleriala õpingute käigus vahetanud ning tänu intervjuude läbiviimisele sain teada võimalikke vahetamise põhjuseid. Selgus, et üks suur eriala vahetamise põhjus on nõrk erialane orienteeritus – paljud tudengid, kes astuvad ülikooli mõttega, et soovivad õppida ajakirjandussuunal, muudavad õpingute käigus oma peaeriala siiski kommunikatsioonisuunale. Üks põhjus võib olla see, et õppijal ei ole enne studiumi algust piisavaid teadmisi sellest, missugune on tegelikult ajakirjandusliku töö iseloom. Teadliku kommunikatsioonialase orienteeritusega tudengeid on ülikooli kandideerijate seas väga vähe ning peamiselt valitakse eriala „laiade oskuste ja teadmiste“ omandamise sooviga. Lisaks on kandideerimisprotsessis paljude tudengite ootus praktiline õppekava ning tihti pettutakse õpingute akadeemilisuses.

Intervjuude analüüsimisel lõin 4 orientatsiooni põhiprofiili, kuid ka nende sees esineb tugevat variatiivsust, mis on peamiselt seotud erialase pühendumise määraga ning orientatsiooni ja motivatsiooni määra muutustega studiumi jooksul. Erinevusi tekib ka õppekava ja erialase orienteerituse osas – kommunikatsioonisuuna huviga tudengitel oli õppekava orientatsioon erialasest orientatsioonist tugevam. Tugeva ajakirjanduslase orientatsiooniga tudengitel olid tugevad nii erialane kui ka õppimisalane orientatsioon ning lisaks olid nad konkreetsele erialale pühendunud. Veel selgus, et paljude õppijate erialane orienteeritus ei kujune välja ka õpingute lõpuks.

Õpingute lõpuks oli tugeva erialase orientatsiooniga tudengeid kokku 10 – viis ajakirjanduslase ning viis kommunikatsioonialasega. Ülejäänud kaheksa tudengi seas oli õppijaid, kes õpingute lõpuks ei ole endiselt kindlad, kas soovivad ajakirjanduse või kommunikatsiooni erialal praktiseerida ning pigem esines neil nõrk või keskmine erialane orienteeritus.

Suurema valimi ning esimese ja teise kursuse tudengite kaasamisel oleks võimalik erialase orienteerituse kujunemist analüüsida veelgi täpsemalt. Samuti oleks võimalik orientatsiooni

uurimisel kasutada osaliselt kvalitatiivset analüüsimeetodit, et vähendada ajakulu ning kaasata analüüsi rohkem tudengeid.

SUMMARY

The bachelor's thesis fulfilled its goal to find out more about the professional orientation of the students of journalism and communication at the University of Tartu. I was interested in what factors determine the professional orientation of students majoring in journalism and communication during the study.

Seven of the eighteen students interviewed had changed their major or minor profession during their studies, and thanks to the interviews I learned about the possible reasons for the change. It turned out that one of the main reasons for changing the specialty is the weak professional orientation - many students who enter the university with the idea that they want to study journalism change their major to communication during their studies. One reason may be that the learner does not have sufficient knowledge about the journalistic work before starting the study. There are very few students with a conscious communication orientation among the university candidates, and the specialty is mainly chosen with the desire to acquire "broad skills and knowledge". In addition, the expectation of many students in the application process is a practical curriculum and they are often disappointed with the academic nature of their studies.

Analyzing the interviews, I created 4 main profiles of orientation, but there is also strong variability within them, which is mainly related to the degree of professional commitment and changes in the degree of orientation and motivation during the study. There are also differences in terms of curriculum and professional orientation - students with an interest in the field of communication had a stronger curriculum orientation than professional orientation. Students with a strong journalistic orientation had strong professional and study orientation and were also committed to a specific field. It also turned out that the professional orientation of many students have not developed by the end of their studies.

By the end of their studies, there were a total of 10 students with a strong professional orientation - five in journalism and five in communication. The remaining eight students were students who, at the end of their studies, were still unsure whether they wanted to practice journalism or communication and had a weak or moderate professional orientation.

By involving a larger sample and first- and second-year students, it would be possible to analyze the development of professional orientation even more precisely. It would also be possible to

use a qualitative analysis method in part to study orientation in order to reduce time and involve even more students.

KASUTATUD KIRJANDUS

1. Alumäe, Tanel; Tilk, Ottokar; Asadullah. "Advanced Rich Transcription System for Estonian Speech" *Baltic HLT 2018*.
2. Algadheeb, N. A. (2015). Professional/Career Orientation, Awareness, And Their Relationship To Locus Of Control. *Journal of College Teaching&Learning*, 12(1), 13–38.
3. Alkazemi, F.M., Al Nashi, E., Wanta, W. (2017). Mass Communications Students' Motivations: The Case of Kuwait. *Journalism & Mass Communication Education*, 72(1), 96–112.
4. Bjarnason, T., Håkansson, K. (2020). Declining Work Centrality Among Millenials – Myth or Reality? Furåker, B., Håkansson, K. (toim). *Work orientations. Theoretical Perspectives and Empirical Findings* (37–74). New York and London: Routledge.
5. Bjørnsen, G., Hovden, J. F., Ottosen, R. (2007). Journalists in the Making. *Journalism Practice*, 3(1), 383–403. Routledge.
6. Baumgardner, C.H. (1956). A Rationale of Occupational Orientation. *The School Review*, 64(7), 307–311. The University of Chicago Press.
7. Degtereva, E., Nyrgen, G., Pavlikova, M. (2010). Tommorrow's Journalists. Trends in the Development of the Journalistic Profession as Seen by Swedish and Russian Students. *Nordicom Review*, 31(2), 113–133.
8. Deuze, M. (2001). Educating "New" Journalists: Challenges to the Curriculum. *Journalism & Mass Communication Educator*, 56(4).
9. Furåker, B., Håkansson, K. (2020). Work orientations. Theoretical Perspectives and Empirical Findings. New York and London: Routledge.
10. Furåker, B. (2020). Theoretical and Conceptual Considerations on Work Orientations. B, Furåker. K, Håkansson (toim), *Work orientations. Theoretical Perspectives and Empirical Findings* (16–36). New York and London: Routledge.
11. Freidson, E. (2001). Professionalism: The Third Logic. Cambridge: Polity Press.
12. Gaunt, P. (1992). Making The Newsmakers: International Handbook on Journalism Training. Wesport, CT: Greenwood Press.
13. Gerber, M., Wittekind, A., Grote, G., & Staffelbach, B. (2009). Exploring types of career orientation: a latent class analysis approach. *Journal of Vocational Behavior*, 75(3), 303-318.

14. Hanusch, F., Mellado, C., Boshoff, P. Humanes, M. L., de León, S., Pereira, F., Ramirez, ... Yez, L. (2015). Journalism Students' Motivations and Expectations of Their Work in Comparative Perspective. *Journalism & Mass Communication Education*, 70(2), 141–160.
15. Hanusch, F., Mellado, C. (2013). Journalism Students' Professional Views in Eight Countries: The Role of Motivations, Education, and Gender. *International Journal of Communication*, 8, 1156–1173.
16. Hanna, M., Sanders, K. (2007). Journalism Education in Britain. Who are students and what do they want? *Journalism Practice* 3(1), 404–420. Routledge.
17. Kalmus, V., Masso, A., Linno, M. (2015). *Kvalitatiivne sisuanalüüs*. Kasutatud 23.12.2019, <http://samm.ut.ee/kvalitatiivne-sisuanalyys>
18. Lami, R., & Mile, K. (2013). Neoliberalism effects in Albanian higher education. *Journal of International Academic Research for Multidisciplinary*, 11, 487-494.
19. Lendok, M. (2012). *Professionaalne ajakirjandus ajakirjanduse eriala üliõpilaste perspektiivis*. Magistritöö. Tartu Ülikool, ajakirjanduse eriala.
20. Loigo, O. O. (2017). *Miks on Eesti ajakirjanikud vahetanud ametit?* Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool, ajakirjanduse ja kommunikatsiooni õppekava.
21. Milloshi, M. (2013). How to improve the performance of high school education in the city of Durrës and to cultivate a more critical thinking at the students. *1st Albania International Conference On Education*. AICE, 440–447. Tirana: Epoka University.
22. Mellado, C., Hanusch, F., Humanes, M. L., Roses, S., Pereira, F., Yez, L., de León, S., Ma'riquez, M., Subervi, F., Wyss, V. (2013). The Pre-Socialization Of Future Journalists. An examination of journalism students' professional views in seven countries. *Journalism Studies*, 14(6), 857–874.
23. Mellado, C., Scherman, A. (2017). Influences on Job Expectations Among Chilean Journalism Students. *International Journal of Communication*, 11, 2136–2153.
24. Nagy, K. (2008). Specialization of students choosing helping professions in partium (*Unpublished doctoral dissertation*). University of Debrecen, Debrecen.

25. Nygren, G., Stigbrand, K. (2014). The Formation of a Professional Identity: Journalism students in different media systems. *Journalism Studies*, 15(6), 841–858.
<http://dx.doi.org/10.1080/1461670X.2013.834163>
26. Skinner, D., Gasher, M.J., Compton, J. (2009). Putting theory to practice. A critical approach to journalism studies. *Journalism*, 2(3), 341–360.
27. Spreckelmeyer, F.K., Domer, E.D., Carswell, W.J. (2020). Measuring Curricular Orientation in Architectural Education. *Journal of Architectural and Planning Research*, 2(2), 99–114.
28. Tamme, H. (2016). *Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni erialade õppimise motiivid Tallinna ja Tartu Ülikooli bakalaureuseastme tudengite seas*. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool, ajakirjanduse ja kommunikatsiooni õppekava.
29. Tumber, H., Prentoulis, M. (2005). Journalism and the making of a Profession. *Making Journalists*, 58–73. London and New York: Routledge.
30. Vihalemm, T. (2014). *Fookusgrupi intervjuu*. Kasutatud 18.11.2019, <http://samm.ut.ee/fookusgrupi-intervjuu>
31. Voinea, V.D., Negrea, X. Journalism, between an avant-grade profession and a profession in crisis. *Social Sciences and Education Research Rewiev*, 4(1), 191–199.
32. Wirotterat, W. (2013). Dynamic audit knowledge and audit success of CPAs in Thailand: an empirical investigation of the antecedents and consequences. *International Journal of Business Strategy*, 1, 89–106.

LISAD

Lisa 1. Fookusgrupi intervjuuküsimused.

1. Meenuta hetke, kui kandideerisid ajakirjanduse ja kommunikatsiooni erialale. Mis mõtted ning tunded Sind valdasid?
 - 1.1. Mis ootustega tulid ajakirjandust ja kommunikatsiooni õppima?
 - 1.2. Milline oli Sinu motivatsioon, kui otsustasid ajakirjandust ja kommunikatsiooni õppima tulla?
 - 1.3. Millal sa tundsid, et motivatsioon hakkas vaibuma?
2. Kui palju Sa olid eelnevalt oma eriala kohta kuulnud?
3. Kas Sul on eelnevaid kogemusi valitud erialal?
 - 3.1. Kuidas on Sinu varasemad kogemused õpinguid mõjutanud?
 - 3.2. Kas varasemad kogemused on pigem kasuks või kahjuks? Kuidas?
4. Meenuta valikuid ja dilemmasid enne ajakirjanduse ja kommunikatsiooni õppimist.
5. Kuidas said õppekava kohta informatsiooni?
6. Kas Sa oled oma eriala valikus üksi või saad kelleltki vajalikku toetust? St, et kas Sinu vanemad, sõbrad jne toetavad Sinu eriala valikut?
 - 6.1. Kellelt Sa saad vajalikku toetust?
7. Nüüd, kus Sa juba õpid, mis on võrreldes sisseastumisega muutunud?
 - 7.1. Mis on Sulle õpingute jooksul raske?
 - 7.2. Missugune on olnud seni kõige arendavam aine?
8. Millisena kujutad Sa ette tööturгу, millesse sisened peale õpingute lõpetamist?
 - 8.1. Missugune töö iseloom, keskkond?
 - 8.2. Kui kutsuv on Sinu jaoks valitud eriala töö?
9. Missugune oli Sinu peaeriala valik alguses ja missugune on see praegu?
 - 9.1. (vaid õpilased, kes on muutnud) Mis põhjustel Sa peaeriala muutsid?
 - 9.2. Kas muutused on toimunud Sinu sees või pigem õppekava mõjutusel (mõni aine ei meeldi)?
 - 9.3. Mida sa selle aine jooksul eriala kohta õppisid? Mida õppisid enda kohta?
 - 9.4. Kuivõrd on Sind mõjutanud/mõjutas õppe sisu eriala valiku tegemist?
10. Missuguseid kogemusi oled Sa saanud õpingute käigus?
 - 10.1. Kas Sa oled enda hinnangul saanud piisavalt erialast kogemust?

Lisa 2. Vastajate orientatsioonide analüüsimise tabel.

VASTAJA	Orientatsiooni kujunemise algus	Orientatsiooni kujunemise aeg – õpingute jooksul, praktika jooksul jms toimunud muutused mingi tegevuse või etapi tulemusena?	Mis orientatsioon? Kas ajakirjanduse/kommu kohta tugev või õppimise kohta tugev?	Õppimisalane orientatsioon – õppimine vs. praktikud ja õpivad diplomi pärast + tsitaat	Üldine diskursus („ma ei tea“; kahtlus; kindlus)	Orientatsiooni profiil
V1_K3	Vaatas õppekava juba enne uuesti kandideerimist ehk oli erialaselt orienteeritud juba enne kooli algamist.	Käis vahetussemestril, peale seda sai aru, et ajakirjandus on tema jaoks 100% õige valik.	Tugev ajakirjandusalane orientatsioon. Orientatsioon oli alguses ajakirjandus-kommu, aga lõpuks valis laiendatud ajakirjanduse ja nüüd sellele 100% keskendunud.	Praktik <i>Ja siis ma sain aru, et oli väga tore seal kommunikatsiooni kõrvalerialas olla, sest ma sain sealt ühed kõige nauditavamad ained ülikoolis, aga ma valin nüüd tegelikult ikkagi ajakirjanduse laiendatult.</i>	Kindel diskursus. Enda jaoks õppekava ja selle sisu läbi mõelnud.	Kindel ajakirjanduse soov

V2_K3	Esimese aasta vestlusringis tuutoritega öeldi välja „kommus teenib raha“ ja see oli tema jaoks väga vastuoluline.	Õpingute jooksul.	Tugev õppimisalane orientatsioon, ei ole orienteeritud otseselt sellele erialale, aga soovib saada head teadmised.	Õppija <i>Mind ikka väga huvitab see, mida me õpime, ma olen ikka väga huvitatud sellest, et ma lõpetan selle eriala.</i>	Kahtlev diskursus. Tuli ülikooli õppima seda ala, kuna see on „lai ja annab head teadmised“, samas ei ole orientatsioon paika loksunud, ikka „otsib“ seda, mida teha tahab.	Tuli ülikooli „laiade teadmistega“ eriala omandama
V3_K3	Küsis õpingute alguses pea- ja kõrvaleriala kombo kohta tuttavalt, kes oli seda enne teda õppinud.	Praktikal käies sai paremini aru, mida soovib.	Nõrk orientatsioon nii õppimisalaselt kui ka erialaselt. Ei ole enda jaoks veel selgeks saanud, mida tahab ja miks. „Kolmandal aastal ei ole enam mõtet pooleli jätta“.	Õppija <i>Just see, et sa saad olla loov, teha erinevaid asju erinevatele ettevõtetele, et ei ole üks kindel asi, mida sa teed. See on võib-olla kõige rohkem kutsuv. Aga kuna ma ei ole seda veel proovinud, siis ma ei ole kindel, kas see on ikka täiesti minu teema või mitte.</i>	Kahtlev diskursus. Tuli, et „valikut edasi lükata, oskusi saada“, on mõelnud, mida teha, aga pole palju katsetanud ehk kahtleb. On tundnud raskusi, aga samas jätkanud välistel põhjustel, kuna palju on tehtud. Samas kooli lõpus tunneb, et õpib rohkem enda jaoks, tahab seda enda jaoks teha.	Tuli ülikooli „laiade teadmistega“ eriala omandama.

V4_K3	Õppekava uurimine 1. kursuse 1. semestri lõpus	Õpingute ja praktika käigus. Tegi kommupraktika, aga teab siiski, et tahab ajakirjanduses töötada.	Üsna tugev ajakirjandusalane orientatsioon. Võrreldes sisseastumisega on orientatsioon muutunud tugevamaks, õpib küll kommut, kuid siiski suund ajakirjandusel.	Praktik <i>Praegu ma näen ikkagi, et minust saab selline ajakirjanduses töötav inimene. Palju tööd on tõenäoliselt teha, aga samas keskkond ja inimesed, kes seal ümber on, on hästi toetavad.</i>	Kindel diskursus. Mõtestanud oma õpingud, soovid ning kujutab ette, mida tahab peale lõpetamist teha.	Kindel ajakirjanduse soov.
V5_K3	Kommunikatsioonianete algusega.	Õpingute ja praktika käigus.	Ebakindel õppimisalane orientatsioon. Ootab, et keegi suunaks tööturule, samas leiab, nagu õpitu/õpitav oleks „häma“ ja ei oska seda mõtestada.	Õppiija <i>Kui ma sõpradega õhtul väljas käisin ka ja arutasin nendega, et kas ma võiks seda muutust teha, siis ma mõtlesin, et noh, ajakirjandus, et kui ma tahan ühiskonnas teha nagu mingit muutust, siis see on nagu the way to go või mis iganes.</i>	„Ma ei tea“ ja kahtlev diskursus. Siia maani mõtleb, kas tegi õige erialavaliku (vs arst). Alguses tuli mõttega, et „ajakirjandusega maailma muuta“, nüüdseks justkui Nipernaadi, kes ei leia enda kohta ja ei oska teadmisi sõnastada.	Tuli ülikooli „laiade teadmistega“ eriala omandama.

V6_K3	Kommunikatsioonieetika ainek hakkas välja kujunema orientatsioon.	Õpingute ja praktika käigus.	Tugev õppimisalane orientatsioon. Soovib kommunikatsioonialaseid teadmisi, aga ei ole otseselt sellele suunatud.	Õppija. <i>Ma mõtlesin, et see eriala on nagu see, et isegi kui ma teen seda ja ei taha sellel alal ikkagi töötada, siis noh, need oskused ja need teadmised, mis ma siit saan, on mulle igal erialal kasuks.</i>	Kindel diskursus. Enda jaoks õpingud mõtestanud, mõelnud, mida soovib edasi teha.	Tuli ülikooli „laiade teadmistega“ eriala omandama.
V7_K3	Pea- ja kõrvaleriala valiku tegemisega hakkas kujunema täpsem orientatsioon.	Õpingute jooksul.	Tugev ajakirjandusalane orientatsioon ülikooli tulekust saadik.	Praktik <i>Ma tulin ootustega, et saada võrdlemisi kiiresti aimu sellest, et mida see tähendab siis ikkagi ajakirjanduses töötada.</i>	Kindel diskursus. Õpingud mõtestatud, teab, mida soovib, mida ootab tööturul ning mõtestab.	Kindel ajakirjanduse soov.
V8_K3	Erialane orientatsioon hakkas kujunema 2. kursuse septembris. Mõtles õpitavate ainete sisule sügavamalt.	Õpingute jooksul.	Nõrk õppimis- ja erialane orientatsioon.	Õppija <i>Mulle kindlasti on palju õpetanud need praktikad, et koolis sa saad mingi koguse enam-vähem pinnapealseid asju ja siis</i>	„Ma ei tea“ diskursus. Õppima tulles arvas, et soovib seda õppida, nüüdseks jõudnud etappi, kus kahtleb kogu õpingute sisus ja ei tea, mida tahab.	Alguses kindel ajakirjanduse soov, hiljem segaduses.

				<i>sa pead ise tegelikult minema sukelduma ja neid rakendama.</i>		
V9_K3	Orientatsioon oli selge juba õppima tulles. Tahtis saada ajakirjanikuks ning seetõttu tuli ka seda õppima.	Õpingute jooksul.	Tugev ajakirjandusalane orientatsioon.	Praktik <i>...pigem vist nagu see tunne, et okei, ma lähen nüüd ajakirjandust õppima ja see võiks tähendada seda, et minust võiks saada ajakirjanik.</i>	„Kindel“ diskursus. Tahab väga ajakirjanikuna töötada, aga on hakanud mõtlema palgale ja sellele, et ei taha kunagi kommunikatsioonitööle edasi minna palga tõttu.	Kindel ajakirjanduse soov.
V10_K3	Hakkas kujunema, kui sai paremini aru kommunikatsioonitööst. Seega siis, kui õppekavas hakkasid pihta kommunikatsiooni ained.	Kommunikatsiooniainete ajal hakkas orientatsioon kujunema, samuti praktika aitas seda paremini mõtestada.	Tugev õppimisalane orientatsioon.	Õppija <i>Aga miks ma selle (kommu suuna) valisin, on sellepärast, et mingil hetkel ei olnud mul enam täielikku kindlust, et mis ma tulevikus täiesti kindlalt edasi tahan teha, seetõttu ma tundsin, et kommunikatsioonivaldkond</i>	„Kindel“ diskursus. On mõtestanud oma praegused soovid, tulevikus soovib töötada ka kommunikatsioonis.	Tuli ülikooli „laiade teadmistega“ eriala omandama.

				<i>võimaldab mul.. või noh, et see on selline valdkondadeülene haridus.</i>		
V11_K3	Esimese tunniplaani selginemisega hakkas orientatsioon kujunema.	Praktikate käigus.	Nõrk ajakirjandusalane orientatsioon.	Praktik <i>Kaks aastat ma teadsin, et see on see, mida ma tahan, aga nüüd viimasel aasta suvel ma olen mõelnud, et kas see ikka on see, mida ma tahan. Et äkki ma oleks pidanud ikka kommunikatsioonipoole valima, kuna see on nüüd viimati mind huvitanud ja ma arvan, et suurem erinevus ongi ikkagi see, et motivatsioon on kadunud ja ma olen mõelnud, et äkki peaks akadeemilise võtma.</i>	„Ma ei tea“ diskursus. Palju mõelnud, on tahtnud ajakirjanduses töötada, nüüd ei ole enam selles nii kindel.	Alguses kindel ajakirjanduse soov, hiljem segaduses.

V12_K3	Hakkas kujunema peale praktikal käimist.	Praktika käigus.	Tugev õppimisalane orientatsioon.	Õppija <i>Ja samuti ka ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osas, aga mulle tundus tol hetkel, et see võiks olla see, mis mulle sobib ja mis mulle võiks ka meeldida ja mis võiks mind ka arendada.</i>	„Ma ei tea“ diskursus. Tahab veel midagi õppida, ei ole kindel, kas tahab kommunikatsioonialal töötada.	Tuli ülikooli „laiade teadmistega“ eriala omandama.
V13_K3	„Uudise alused“ aine ajal	Õpingute jooksul.	Üsna tugev õppimisalane orientatsioon.	Õppija <i>Mul ei olnud mingeid suuri ootusi siit, et nagu kandideerimine oli ka selline, et okei, see sobib kõige paremini Tartu ülikooli loetelust, et ma vist lähen sinna.</i>	„Ma ei tea“ diskursus. Teab, et tahaks töötada ürituskommunikatsiooni alal, aga on hirmul, kas leiab tööd.	Tartu Ülikooli soov ja „kõige sobivam eriala loetelus“

V14_K3	Hakkas kujunema teisel kooliaastal.	Ajakirjanduse suunaainete õpingute ja praktika jooksul.	Üsna tugev ajakirjandusalane orientatsioon.	Praktik <i>...selle esimese tuhinaga tuleb ikka see ajakirjaniku missioonitunne, et ma tahan nagu midagi ära teha, siis nagu nüüd ma mõtlen, et kui ma lähen ajakirjandusse tööle, siis ma valin lihtsalt selle koha, kus kõige rohkem raha saab, et vahet ei ole, kuhu.</i>	„Ma ei tea“ diskursus. Soovib töötada ajakirjanduses, kuid ei tea veel, kas produktsioonis või mujal. Lisaks muutunud see, et kui varem oli tugev missioonitunne, siis nüüdseks mõtleb praktilisemalt (raha).	Tartu Ülikooli ja „laiade oskustega eriala“ soov alguses, õpingute lõpuks selge, et tahab ajakirjanduses praktiseerida.
V15_K3	Peale „Uudiste aluste“ ainet. Selgitas, et kui oleks aine läbi kukkunud, oleks ala vahetanud.	Õpingute jooksul.	Tugev õppimis- ja kommunikatsiooni alane orientatsioon.	Praktik <i>Ma ei tea, ma lihtsalt mõtlesin sellepärast, et ma kommunikatsiooniga ka veits kokku puutunud enne, siis ma mõtlesin, et sa huvitavam kui arst olla. Et see on nagu mitmekülgsem ja see on nagu see</i>	„Kindel“ diskursus. Tuli ülikooli, et saada juurde kommunikatsioonialaseid teadmisi.	Tartu Ülikooli ja kommunikatsioonioskuste soov

				<i>põhipõhjus, miks ma üldse tulin.</i>		
V16_K3	„Uudiste aluste“ aine ajal/pärast	Õpingute jooksul. Kui sai aru, et soovib kommunikatsiooni, siis selgines ka tema orientatsioon.	Üsna tugev õppimis- ja kommunikatsioonialane orientatsioon.	Õppija <i>Pulleritsu aine jah, aga see oli hea, see asi ütles, et ma sain aru, et minus ei ole seda (ajakirjaniku) materjali.</i>	„Ma ei tea diskursus“. Tahab teha kommunikatsiooni, aga kahtleb, kas saab kuskile tööle tulevikus.	Tartu Ülikooli ja ajakirjandussuuna soov alguses, nüüd kommunikatsiooni suunal.
V17_K3	Läks juba esimesel suvel vabatahtlikule praktikale, hakkas ise töötama selle nimel, et leida see „õige“ asi ja katsetada.	Vabatahtliku ajakirjanduspraktika ajal (muidu on õppekava laiendatud kommunikatsioon)	Tugev õppimisalane orientatsioon.	Õppija <i>Siis ma ikkagi esimese kursuse kevadeks sain aru, et ma tahaksin teha kommunikatsiooni peaerialana ja ma tundsin kohe, et ma tahaks nagu midagi muud sinna kõrvale, mitte siis kas laiendatud või mitte ajakirjandus kõrvale. Ja siis ma vaatasin neid erinevaid variante ja mulle</i>	„Ma ei tea“ diskursus. Oli kommunikatsioonis kindel, nüüd enda jaoks avastanud ka televisiooni ja kaalub nende vahel.	Tartu Ülikooli ja ajakirjandussuuna soov alguses, nüüd kommunikatsiooni suunal.

				<i>lihtsalt kuidagi kõige nagu optimaalsem ja kasulikum tundus majandus.</i>		
V18_K3	Vaatas enne pea- ja kõrvaleriala valiku tegemist magistrisse sisseastumiseks vajalikke nõudeid ja vastavalt sellele tegi oma valiku juba alguses.	Õpingute jooksul.	Tugev õppimisalane orientatsioon.	Õppija <i>Ma ei tea, mul olid nagu need emotsioonid, et ma lihtsalt lootsin, et see sobib mulle, et ma olin seal nagu mõelnud endale, et ongi, mind huvitasid mingid erinevad erialad nagu kirjutamine, samas majandus. Ma ei tahtnud mitte midagi nagu täiesti puhtalt teha ja siis ma lihtsalt lootsin, et see on nagu mingi sobib see, kus siis lõpuks.</i>	„Ma ei tea“ diskursus.	Tuli ülikooli „laiade teadmistega“ eriala omandama.

Mina, Laura Köidam,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose Tartu Ülikooli ajakirjanduse ja kommunikatsiooni eriala tudengite erialase orientatsiooni muutumine stuudiumi käigus,

mille juhendajad on Eleri Lõhmus ja Halliki Harro-Loit,

reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Laura Köidam

27.04.2020